
HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

Vosselaere (bij Nevele). — De Kerk

juni 1992

jaargang XXIII

aflevering 2

Afgiftekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

**Driemaandelijks heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle,
Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele,
Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren.**

Lidgeld 1992

450 fr. over te schrijven op rekening 000-0627981-03 of
290-7431460-20 van „Het Land van Nevele” v.z.w.
Beentjesstraat 24, 9850 Nevele.

Steunend lid 1992

vanaf 1.000 fr.

Redactieraad

K. DE GROOTE - J. LUYSSAERT - A. STROBBE

Eindredactie

J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

Gedrukt in de Beschutte Werkplaats „Nevelland” te Nevele.

Bij de kaffoto: De kerk van Vosselare, vóór 1935.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

Voorzitter

Jan LUYSSAERT
Veldestraat 26
9850 MERENDREE

Ondervoorzitter

Arnold STROBBE
Lokouter 12
9880 LOTENHULLE

Secretaris en bibliothecaris

Lieven DE RUYCK
Heistestraat 45
9850 LANDEGEM

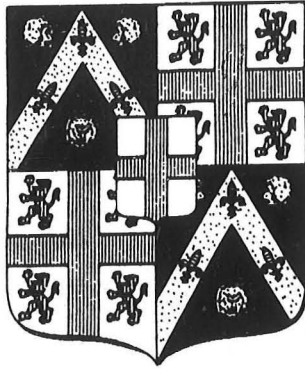
Penningmeester

André BOLLAERT
Beentjesstraat 24
9850 POESELE

Bestuursleden

Irène BUYSSE, Knokstraat 12, 9880 Poeke
Yvonne DE VOS, Kalkhofstraat 7, 9800 Deinze
Daniël D'HOOGHE, Langemunt 58, 9850 Nevele
Dirk HEYNSSSENS, Bovenstraat 12, 9850 Landegem
Antoine JANSSENS, A.C. Van der Cruyssenstraat 60, 9850 Nevele
Albert MARTENS, Spinmolenplein 263, 9000 Gent
Marcel MICHIELS, Langemunt 104, 9850 Vosselare
Guido SCHAECK, Vosselarestaat 16, 9850 Landegem
Jozef VAN DE CASTEELE, Rodenbachstr. 74, 9040 St.-Amandsberg
Eddy VERSTRAETE, Doornbosstraat 1, 9850 Hansbeke

HEEMKUNDIGE KRING

"HET LAND VAN NEVELE"

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

juni 1992

jaargang XXIII

aflevering 2

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

A. MARTENS, Kerkelijke fundaties te Hansbeke in de 18de eeuw	93
A. MARTENS, Kerkelijke fundaties te Merendree	106
R. VAN ELSLANDE, Jueris Drabbe, ontwerper en bouwer van de kerktoeren te Vosselare (1448)	112
A. MARTENS, Kerklijken te Hansbeke	119
J.G.M. VAN DEN HEUVEL. Het patershuis te Nevele (1663-1796)	131
J.L., Uit het oude fotoalbum: Brouwerij Maurice Lemmens-Hélène Van der Vennet te Meigem	135
A. JANSSENS, Nog eens Lovaert	136
A. MARTENS, Vijftig jaar geleden: Een Mariakapelletje als dankbetuiging	138
A. JANSSENS, Van herbergen, herbergiers en tappers te Nevele	142
Verslagen	164

KERKELIJKE FUNDATIES TE HANSBEKE IN DE 18E EEUW

Zielemissen, jaargetijden.

Van oudsher hield de Kerk voor dat de zielen van het vagevuur ook gebaat zijn door het misoffer. Zo werden vanouds, ter nagedachtenis van de doden, zielemissen of namissen opgedragen.

Een zielemis bestaat uit een requiemmis, de missa pro defunctis, al of niet omkaderd door gebeden en ceremoniën.

De veelvuldigst gecelebreerde zielemis is het zogenaamde jaargetijde, een namis op de verjaardag van het overlijden. Een jaargetijde omvat een requiemmis, facultatief voorafgegaan door de getijden en gevolgd door de absoute. De getijden, ook dodenofficie genoemd, bestaan op hun beurt uit vespers, metten en lauden maar worden meestal beperkt tot de metten, of tot één van de drie nocturnen waaruit de metten opgebouwd zijn, en/of tot de lauden. De absoute, ook "Libera" genoemd, omvat een smeekgebed tot kwijtschelding van de zonden en wordt vóór een lege katafalk gebeden (1).

Kerkelijke fundaties.

Het voorhouden aan de parochianen van het schrikjagend onderscheid tussen het eeuwig geluk en de eeuwige verdoemenis lag wellicht aan de basis van het laten celebreren van zielemissen. Zo ontstonden in de parochiekerken stichtingen van goddelijke diensten of zogenaamde kerkelijke fundaties.

De gestichte diensten waren meestal jaargetijden voor de zielezaligheid van de stichter(s), eventueel ook ter nagedachtenis van hun ouders, kinderen en familieleden, soms loven en jaarmissen (zelfs wekelijkse missen) ter ere van God, de Moeder Gods of andere heiligen.

Deze kerkelijke diensten werden vooral gesticht door clerici, notabelen en goeude lieden, die de (financiële) middelen bezaten om in de kosten ervan te voorzien. Ze werden (doorgaans) ingesteld bij (geestelijk) testament, de zogenaamde openbare stichtingen, of bij schikking onder levenden, de zogenaamde niet-openbare stichtingen.

Ook broederschappen stichtten jaarmissen ter ere van hun schutsheilige of ter nagedachtenis van hun overleden gildebroeders.

Afhankelijk van de laatste wilsbeschikking van de overledene en van de door hem/haar ter beschikking gestelde middelen werd aldus, op de verjaardag van zijn/haar overlijden, op een welbepaald uur of op een vrij door de pastoor te kiezen uur, een gewoon of een solemneel jaargetijde (geassisteerd door een tweede of derde priester) gehouden, met het zingen van één of drie nocturnen, de lauden, het celebreren van een gelezen of gezongen mis, het zingen van het Libera aan de baar, met of zonder orgelmuziek, soms met klokgelui vóór of tijdens de dienst, eventueel 's avonds tevoren, ook soms met broodbedeling aan de armen na de jaardienst.

Het funderen van deze jaargetijden, die volgens de beschikkingen een tijdelijk of eeuwigdurend karakter hadden, m.a.w. het voorzien in de jaarlijkse vereffening van de kerkelijke vergoedingen dienaangaande, geschiedde op één of andere wijze: hetzij door het schenken van een geldsom waarvan de jaarlijkse interest de onkosten van de fundatie ruim compenseerde, hetzij door het hypothekeken van een (gebouwde of niet gebouwde) eigendom met een gelijkwaardige rente, hetzij door het legateren van een onroerend goed met de last de onkosten van de stichting te dragen.

De legatarissen konden de erfgenamen van de overledene zijn, nazaten of familieleden, een openbare instantie (bv. de armendis) of de kerk(fabriek). Vermits de opbrengst van de gift of van het legaat in zekere mate de lasten ervan overtrof, werden de (testamentaire) wilsbeschikkingen van de schenker of erflater bijna steeds door de begunstigden aanvaard.

Het stichten van een eeuwig jaargetijde met broodbedeling aan de armen werd toentertijd blijkbaar als een bijzonder feit of verdienste aangezien. De stichting verschaftte immers een eeuwigdurende jaarlijkse voedselbedeling aan de behoeftigen van de parochie en een jaarlijkse vergoeding aan de (herder van de) parochiekerk. Zo werd een dergelijke fundatie soms op de grafzerk van de weldoener als bijzonderheid medegedeeld. Op de grafsteen (in de linkerzijgevel van de kerk te Deurle) van Nicolaus Ferdinandus Van Lare, pastoor te Deurle (1756-1771) vindt men de volgende melding: *den welcken heeft gefon(deert) een eeuwich gesongen jaergetyde met uytdeeling van eenen sack roggebroot aen den armen, den welcken oock heeft gefondeert*

voor eeuwich twalf gelesen missen, te lesen allen tweeden donderdagh van ider maent tot meerder glorie van het Alderheyligst Sacrament des Altaars. Eveneens op de grafzerk van zijn voorganger pastoor Guilelmus Martens fs. Jan (1748-1756) staat een dergelijke mededeling: *die in dese kercke heeft gefondeert een eeuwich jaergetyde op den dagh van syn overlyden tot laevenisse van syne ziele en de gone van syn anders en naeste vrienden* (2). Ook op de grafstenen van Adriaen Baudoncq (1695), Francies Damman (1764), Joannes Dhont (1774), Jacobus Maenhaut (1766) en Joannes Van Ooteghem (1777) te Vinkt wordt van een fundatie melding gegeven (3).

De naleving van fundaties met een tijdelijk karakter kwam wegens de beperkte looptijd zelden in het gedrang. Fundaties met een eeuwigdurend karakter werden echter, na verloop van tijd, vooral vanaf het begin van de 19e eeuw steeds moeilijker uitvoerbaar. Wegens de devaluatie van de munt stegen ook de tarieven van de kerkelijke diensten. Het jaarlijkse legaat, dat niet aan de waardevermindering van het geld werd aangepast, volstond allengs niet meer om de gestichte diensten nog te kunnen betalen. Dit euvel kon wel enige tijd worden ondervangen door de aard van de gefundeerde diensten in die mate te wijzigen dat het gedevalueerde legaat nog volstond om de vergoedingen van de gewijzigde diensten te delgen. In plaats van een solemneel jaargetijde kwam een gezongen, in plaats van een gezongen een gelezen jaargetijde. Ofwel werd het jaargetijde vervangen door een gezongen of gelezen requiemmis, zonder nocturne(n), lauden of libera, zonder uitstellen van de baar, zonder klokgelui. Ofwel werd het aantal loven of jaarmissen verminderd. Tenslotte moest de fundatie toch worden opgezegd.

Geestelijk testament.

Het stichten van kerkelijke diensten gebeurde dikwijls bij (geestelijk) testament of uiterste wilsbeschikking van de overledene.

Het geestelijk testament van Judoca De Muynck is een typisch voorbeeld van een openbare kerkelijke fundatie. Het werd op verzoek van Christoffel De Muynck, haar broer, door Jacques Steyaert, griffier, op 24 november 1740 in het resolutieboek van Hansbeke geregistreerd (zie bijlage).

Judoca De Muynck werd te Hansbeke geboren op 10 januari 1678. Ze was de oudste dochter van Lieven De Muynck (+Hansbeke 26.11.1732) en Barbara

Sutterman (+Hansbeke 01.12.1732). Ze overleed als “devota” (= geestelijke dochter) te Hansbeke op 30 september 1740, drie weken nadat ze haar geestelijk testament in aanwezigheid van Jan Herman, onderpastoor, en Andries Vande Voorde, koster, ondertekende.

Ze wenste begraven te worden in het O.L.Vrouwkoor van de kerk te Hansbeke onder de grafzerk van haar zuster Alexandrina, in haar leven “devota”, die op 29 augustus 1726 overleden was. Ze wilde een uitvaart met *den hoogsten dienst*.

Tot haar zieleheil, evenals tot lavenis van de zielen van haar ouders en familieleden, moesten kort na haar overlijden 30 requiemmissen met het uitstallen van de baar en 100 zielemissen gecelebreerd worden. Ze schonk 50 guldens aan de kerk en 25 ponden groten (= 150 guldens) aan de armendis van Hansbeke. Deze giften en de vergoedingen voor de vernoemde kerkelijke diensten moesten vooraf uit haar nalatenschap betaald worden.

Tenslotte legateerde ze aan de armendis van Hansbeke een jaarlijkse onlosbare rente van 5 guldens. Deze eeuwige rente werd bezet op een partij land, genaamd *de crommestraete*, groot ongeveer een gemet, gelegen op Lotenhulle onder de baronie van Bellem en palende ten noorden aan *de scheurveld dreve*. De legataris werd belast met het doen celebreren van vier gelezen jaargetijden, ieder jaar en altijddurend: de eerste tot lavenis van haar ziel op de verjaardag van haar overlijden, en de drie andere respectievelijk tot lavenis van de ziel van haar moeder, haar vader en haar zuster Alexandrina.

Volgens de wens van de stichtster moesten als vergoeding voor een gelezen jaargetijde tien stuivers betaald worden, waarvan acht voor de celebrant en twee voor de koster, in het totaal 40 stuivers of 2 guldens voor de vier gelezen jaargetijden (dit was meer dan het gebruikelijke tarief). De drie guldens, die overschoten van de jaarlijkse gift van 5 guldens na aftrok van de vergoedingen van de vier jaargetijden, bleven ten profijte van de armendis. Gelet op dit aantrekkelijk voordeel werd het legaat met de eraan klevende lasten door het armbestuur vanzelfsprekend niet geweigerd.

De erfgenamen, die in het bezit kwamen van het belaste stuk zaailand, moesten het bedrag van 5 guldens jaarlijks aan de armendis overmaken. Indien ze deze verplichting niet nakwamen, mocht het armbestuur zich het

zaailand toeëigenen. De erven konden zich nochtans van de eeuwige rentelast vrijkopen door (aan de armendis) een koopsom over te leggen gelijk aan 40 maal de jaarlijkse rente hetzij 200 guldens. Deze ruime afkoopsom zou aldus, zelfs aan een ongunstige rentevoet van 2,5% (aan de penning 40), nog de jaarlijkse interest van 5 guldens opbrengen.

Volgens de armrekening van 1741 betaalde Joannes De Schuyter, pachter van *de crommestraete*, namens de erven van Judoca De Muynck 16 schellingen en 8 groten (= 5 guldens) aan het armbestuur. Hieruit blijkt dat de rentelast uiteindelijk in de pachtsom van het gehypothekeerde akkerland verrekend werd.

Kerkelijke fundaties te Hansbeke.

Over kerkelijke fundaties te Hansbeke, daterend van de 16e en 17e eeuw, zijn weinig gegevens gekend.

Na het overlijden in 1540 van Willem de Waele, ridder, heer van Hansbeke en Akspoel, kwam de heerlijkheid van Hansbeke in het bezit van Barbara de Waele, gehuwd met Antheunis de Baenst. In haar testament van 15 maart 1566 begunstigde ze de armendis van Hansbeke jaarlijks met een eeuwige erfelijke rente van twee ponden groten. Ze overleed op 10 maart 1567 (4). Deze jaarlijkse onlosbare rente werd bezet op het *castheel goet*, neerhof van het aloude kasteel (nu hofstede aan Philomenakapel). Ze moest ieder jaar door de pachter aan het armbestuur betaald worden. Aan dit legaat waren echter bepaalde voorwaarden verbonden. Het armbestuur moest elk jaar, op 10 maart, in de kerk van Hansbeke een jaargetijde doen celebreren *tot laefvenisse van haere siele met een ghesonghen misse*. Tijdens de jaardienst moest de lijkbaar uitgesteld en twee ponden wit was geofferd worden. De avond tevoren moest de torenklok gedurende een uur geluid worden alsook *met ghelijcke ure vóór den dienst van het jaer ghetijdde*. Het *overschot vande becostynghe der ghemelden dienst* moest *ghedistribueert worden in ghelde aen de aerme lieden* van Hansbeke die echter daartoe *gheobligeert* waren *den dienst te commen hooren*. De jaarlijkse rente werd in het begin van de 17e eeuw door de opeenvolgende pachters van het kasteelgoed rechtstreeks aan de kerk betaald (5), pas later aan de armendis.

In 1563 (en 1564) betaalde de kerkmeester aan pastoor Thimotheus Vande

Watere 2 ponden parisis en 18 schellingen vanden handen ende nieuwen jaerghetijden en aan de koster (Willem Snouc?) 25 schellingen vande zelve jaerghetijden, evenals aan de pastoor nog eens 2 ponden parisis en 4 schellingen van offer wasse als men de voors(eyde) jaerghetijden ghedaen heeft (6).

Bisschop Antoon Triest schreef in zijn visitatieverslag van 12 mei 1627 dat alle verplichtingen, resulterend uit de fundaties, door de pastoor nageleefd werden. Deze droeg wekelijks een mis voor overledenen op waarvoor hij jaarlijks van de kerk(fabriek) 17 guldens (= 34 ponden parisis = 2.16.8 ponden groten) ontving. Over het aantal missen die dienden gelezen te worden was men echter in het ongewisse. Gelet op de bisschoppelijke notitie in het visitatieverslag van 6 september 1630 dat er geen (wel)bepaalde fundaties voor missen zijn zou men kunnen vermoeden dat de wekelijkse missen geen individuele maar collectieve requiemmissen waren. Op 17 april 1633 noteerde de bisschop andermaal geen tabel van de godvruchtige fundaties en op 24 augustus 1642 voegde hij er aan toe dat er geen andere opdracht is dan een wekelijkse mis voor overledenen waarvoor de pastoor, zoals reeds vermeld, 17 guldens kreeg (7).

In de bewaard gebleven kerkrekeningen van de 17e eeuw werden evenmin (stichters van) kerkelijke fundaties bij name genoemd, met uitzondering van het jaargetijde voor Barbara de Waele en een jaargetijde ten laste van Gillis Machoen, kuiper te Gent, als eigenaar anno 1602 van de hofstede van Elias Van Spenvoorde.

In een renteboekje nochtans, daterend van 1624-29, wordt eenmalig een jaargetijde vernoemd *besedt op een onbehuysde stede liggende op de werf* toebehorend aan de erven van (jonker) Jan Beths. Deze kerkelijke rente, ten bedrage van 8 schellingen parisis 's jaars, werd betaald door de pachter Joos De Meyere. Natuurlijk waren er meer gefundeerde jaargetijden. Ze moeten wellicht gezocht worden onder de overige kerkelijke renten, waarvan de aanleiding zelden wordt gegeven.

Ook in de kerkrekeningen van de 18e eeuw vermeldde de kerkmeester ieder jaar steeds opnieuw de wekelijkse mis tot lavenis van de zielen van *fundateurs* en weldoeners van de kerk, waarvoor hij aan de pastoor in 1787 bv. 3.9.4 ponden groten betaalde.

Wel is er in deze kerkrekeningen doorlopend sprake van het solemneel jaargetijde, dat Petrus Swevers pastoor-deken (overleden te Hansbeke op 30 januari 1694) bij testament stichtte. De pastoor-celebrant ontving dienaangaande van de kerkmeester jaarlijks 5 schellingen, de onderpastoor 1 schelling en 8 groten, en de koster 2 schellingen en 6 groten.

Een (eerste) naamlijst van kerkelijke fundaties, voorhanden in het kerkarchief, dateert pas van 1744. Ze werd opgemaakt door Jan Herman (8), deservitor te Hansbeke, en is een specificatie van stichtingen die ten laste vielen van de armendis. Ze werd ter vereffening van zijn competentie aan de armmeester voorgelegd. Ze vermeldt de *gesonghen en gelesen jaergetijden, gefondeert tot laste van den armendis, van het jaer 1743 beginnende met Ste Jans dagh tot den 12sten Meye 1744.*

Lijst Jan Herman (1744).

- 1 13.07. ? Jan Van Hove
- 2 29.08.1726 Alexandrina De Muynck, fa. Lieven en Barbara Sutterman, 36 j., devota
- 3 30.09.1740 Judoca De Muynck, fa. Lieven en Barbara Sutterman, 63 j., devota
- 4 13.10.1721 Maria Hansens, echtg. Olivier De Brauwer, 70 j.
- 5 05.11.1708 Maria De Pestel, echtg. Geeraert Maenhout, 75 j.
- 6 24.11.1727 Herman Lamme, pastoor-deken Deinze, pastoor Hansbeke, 68 j.
- 7 26.11.1732 Lieven De Muynck, echtg. Barbara Sutterman, 88 j.
- 8 01.12.1732 Barbara Sutterman, wed. Lieven De Muynck, 78 j.
- 9 25.12.1716 Geeraert Maenhout, wedr. Maria De Pestel, 86 j.
- 10 21.01.1743 Jan Van Den Bossche, pastoor Hansbeke, 44 j.
- 11 08.03.1735 Joannes Coppens, fs. Pieter en Maria Maenhout, 16 j.
- 12 10.03.1567 Barbara Vande Walle, wed. Antheunis de Baenst, heer van Hansbeke
- 13 13.03.1732 Maria Maenhout, echtg. Pieter Coppens, 40 j.
- 14 29.03.1716 Joanna Maenhout, echtg. Pieter De Muynck (baljuw), 65 j.
- 15 12.05.1736 Jacoba Struyvelt, fa. Christiaen, 65 j., pastoorsmeid

Deze specificatie vermeldt 15 jaargetijden waarvan 11 met gezongen en 4 (nrs. 2, 3, 7 en 8) met gelezen requiemmis, gerangschikt volgens de datum van de jaardienst (dag, maand), door ons aangevuld met het jaar van overlijden,

de ouderdom bij overlijden en enkele bijzonderheden van de genoemde personen. De vergoeding van de celebrant bedroeg 0.3.4 ponden groten voor een gezongen en 0.1.4 ponden groten voor een gelezen jaargetijde.

Alle vernoemde fundaties dateren van de eerste decennia van de 18e eeuw, met uitzondering van de stichting van Barbara de Waele. Het lijkt er op alsof in de 17e eeuw geen jaargetijden (met een eeuwigdurend karakter) ten laste van de armendis gefundeerd werden.

Een tweede (bewaard gebleven) eigentijdse naamlijst van kerkelijke fundaties ten laste van de armendis werd opgemaakt door pastoor Jan Van Baeten. Eenzelfde borderel werd ook door Andries Vande Voorde, koster, opgesteld. Ze werden op 12 mei 1767 aan Mattheus De Meyer, armmeester, als specificatie van hun tegoeden, ter betaling voorgelegd. De vergoedingen aan de celebrant bleven onveranderd sedert 1743-44, de vergoeding aan de koster bedroeg 0.1.8 ponden groten voor een gezongen en 0.0.4 ponden groten voor een gelezen jaargetijde. Deze lijsten vermelden, benevens de 15 jaargetijden nrs. 1 t/m 15 van de lijst Herman (weliswaar met enkele afwijkende data) nog de volgende stichtingen nrs. 16 t/m 21, alle gezongen jaargetijden.

Lijst Jan Van Baeten, Andries Vande Voorde (1767).

1 t/m 15

16	20.07.1756	Joanna Lybaert, fa. Cornelius en Joanna Vanvinckt, 80 j.
17	19.09.1757	Guiliame Standaert, wedr. Judoca De Meyer, 86 j.
18	07.11.1759	Livina Lybaert, fa. Cornelius en Joanna Vanvinckt, 88 j.
19	27.11.1758	Gillis Van Hove, echtg. Guilielma Coopman, 72 j.
20	03.12.1758	Guilielma Coopman, wed. Gillis Van Hove, 72 j.
21	20.04.1756	Christoffel Frans Willems, fs. Christoffel en Francisca Vanden Bossche, 25 j.

Volgens de staat van inkomsten en lasten van kerk en pastorie, opgemaakt omstreeks maart 1787 door pastoor Jan Van Baeten ingevolge een ordonantie van Keizer Jozef II dd. 22 mei 1786, had de pastoor een jaarlijks inkomen van fundaties van gelezen en gezongen jaargetijden ten bedrage van 41 guldens (= 6.16.8 ponden groten). Deze fundaties waren deels ten laste van de armendis, deels ten laste van de kerk (9). Dit inkomen komt inderdaad overeen, op 4 groten na, met het bedrag van vergoedingen dat aan de hand van

de lijst 1767 berekend wordt.

17 gezongen jaargetijden aan 0.3.4	2.16.8
4 gelezen jaargetijden aan 0.1.4	0. 5.4
jaargetijde pastoor-deken Swevers	0. 5.4
wekelijkse jaargetijden	<u>3. 9.0</u>
	6.16.4 ponden groten

Een derde en vierde (bewaard gebleven) naamlijst van kerkelijke stichtingen ten laste van het armbestuur, respectievelijk van 24 juni 1793 en van 30 juni 1797, zijn van de hand van Jacob De Winter, koster, en Jan Van Baeten, pastoor. Ze werden voorgelegd aan de toenmalige armmeesters Pieter Frans Stofferis en Francies Rutsaert fs. Pieter. De vergoedingen voor de diensten van koster en pastoor waren dezelfde als in 1766-67. Deze lijsten vermelden 28 jaargetijden, waaronder de 21 voorgaande. Vijf van de overige 7 (alle gezongen) jaargetijden waren tevoren ten laste van de ermitage van Hansbeke. Na de afschaffing ervan door Keizer Jozef II kwamen ze, ingevolge een legaat van de laatste eremijt aan de armendis, ten laste van dit bestuur.

Lijst Jacob De Winter (1793), Jan Van Baeten (1797).

1 t/m 21

- 22 17.10.1757 Alexander Vermeulen, eremijt, 52 j.
- 23 27.12.1788 Sara Maenhout, wed. Jacob Rutsaert, 89 j.
- 24 01.01.1742 Pieternelle Van Vynckt, wed. Jan Lamme, 80 j.
- 25 15.01.1742 Frans Turrekens, eremijt, 82 j.
- 26 21.03.1729 Geeraert Lamme, fs. Jan en Pieternelle Van Vynckt, 30 j.
- 27 06.04.1740 Jan Lamme, echtg. Pieternelle Van Vynckt, 78 j.
- 28 06.04.1773 Jacob Rutsaert, echtg. Sara Maenhout, 78 j.

De lijst van pastoor Van Baeten (1797) vermeldt ook nog 2 gelezen missen ter nagedachtenis van (N) Lamme en 7 gelezen missen voor het zieleheil van Jacob Rutsaert en zijn vrouw Sara Maenhout.

Nabeschouwingen.

Volgens notities in de kerkrekeningen en in de visitatieverslagen van bisschop Triest was de (enige) wekelijkse mis, die in de 16e en 17e eeuw ('s

zondags) te Hansbeke gecelebreerd werd, vermoedelijk een collectieve mis voor overledenen. De vergoedingen voor deze missen werden door de kerkmeester uit de inkomsten van de kerk betaald. Ook in de 18e eeuw werd ten laste van de kerk wekelijks een (requiem)mis opgedragen tot lavenis van de zielen van *fundateurs* en weldoeners van de kerk.

Benevens de jaargetijden ten laste van Gillis Machoen (1602) en ten laste van de erven van Jan Beths (1624) zijn uit de 16e en 17e eeuw slechts twee individuele jaargetijden gekend, namelijk het jaargetijde voor Barbara de Waele (+1567), edelvrouw van Hansbeke, en het jaargetijde voor Petrus Swevers (+1694), pastoor-deken van Deinze (1681-1694) en pastoor te Hansbeke (1646-1694). De overige individuele jaargetijden, die gekend zijn, dateren alle van de 18e eeuw. Ze waren merendeels ten laste van de armendis, deels ten laste van de ermitage van Hansbeke. Volgens de naamlijsten van deservitor Herman (1744), van de koster Vande Voorde (1767) en De Winter (1793) en van pastoor Van Baeten (1767,1797) groeide het aantal fundaties van 15 in 1743 tot 28 in 1793. Het waren alle eeuwigdurende jaargetijden, meestal met gezongen requiemmis. Het geheel van vergoedingen die de pastoor ontving voor het celebreren van deze jaardiensten was te verwaarlozen tegenover het inkomen van de *pastorele thiende*.

Onder de stichters van de jaargetijden telt men, benevens Barbara de Waele en Petrus Swevers, een pastoor-deken, een pastoor, twee eremijten, een geestelijke dochter en een pastoorsmeid. De overige *fundateurs* vindt men vooral terug onder de (meest) welstellende landbouwers: (Pieter Coppens) x Maria Maenhout (1732) en zoon Jan (1735), (Olivier De Brauwer) x Maria Hansens (1721), Lieven De Muynck (1732) x Barbara Sutterman (1732) en (geestelijke) dochters Alexandrina (1726) en Judoca (1740), (Pieter De Muynck, baljuw) x Joanna Maenhout (1716), Jan Lamme (1740) x Pieternelle Van Vynckt (1742) en zoon Geeraert (1729), (Corneel Lybaert x Joanna Vanvinckt) en dochters Joanna (1756) en Livina (1759), Geeraert Maenhout (1716) x Maria De Pestel (1708), Jacob Rutsaert (1773) x Sara Maenhout (1788), Guilliame Standaert (1757) x (Judoca De Meyer), Gillis Van Hove (1758) x Guilielma Coopman (1758). Bijna allen werden in de kerk van Hansbeke begraven (10), hetgeen hen rangschikt onder de toenmalige 5 procenten-dunne elitegroep van Hansbeke.

Albert MARTENS, Gent

Noten.

- (1) Y.HOLLEBOSCH-VAN RECK, V. MEILLANDER, *Rendez-vous met Magere Hein*, Gent, 1986, blz. 78.
- (2) R. VAN DER PLAETSEN, *Oude grafzerken en kerkelijke fundaties te Deurle*, in *Jaarboek III*, (1972), blz. 41 van de Heemkring Scheldeveld.
- (3) *Oude grafstenen in de St.-Bartholomeuskerk te Vinkt*, tekst in voorbereiding.
- (4) A.MARTENS, *Legende en werkelijkheid te Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. IV (1973), afl. 3, blz. 119-126.
- (5) Uit de kerkrekening van 1604, dd. 06.01.1605: *ontfaen van Jacques Martins, bailliu ende ontfanghere van mijn heere van Hansbeke, twee ponden grooten vlaems ende dat over eene erfvelijcke besette rente bij wilen doverleden heeren ende vrouwen der voorn. heerlichede dese kercke ghejont ende ghegheven, beset op het pachtgoet ende pachthof van mijn voors.heere van Hansbeke.*
Uit de kerkrekening van 1623, dd. 01.04.1626: *ontfaen van Joos Van Renterghem fs Lauwereyns, de somme van twee ponden grooten, over sekere fondatie ende gheypothequierde rente bijden overledenen heere deser prochie ande kercke ghejont, ende besedt op haerlieden pachtgoet hier in dese prochie.*
Jacques Martins, baljuw en brouwer, bewoonde het kasteelgoed. Hij overleed in 1618. Joos Van Renterghem huwde in 1619 met de weduwe Livina Claeys.
- (6) A.MARTENS, *De oudste kerkrekeningen van Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXII (1991), afl. 1, blz. 51-52.
- (7) J.VANDE CASTEELE, A.MARTENS, *Hansbeke in de visitatieverslagen van bisschop Antoon Triest*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIX (1988), afl. 2, blz. 131-145.
- (8) Jan Herman werd geboren te Moerzeke op 31.07.1698 als zoon van Adriaan en Catharina Van Geyte. Hij werd op 01.08.1724 priester gewijd te Gent en 's anderendaags benoemd tot onderpastoor te Hansbeke. Vijf dagen na het overlijden, op 21 januari 1743, van pastoor Jan Raymond Vanden Bossche werd hij er tot deservitor aangesteld. Uiteindelijk werd hij op 30.11.1761 benoemd tot pastoor te Desteldonk waar hij overleed op 03.05.1788, 90 jaar oud. (F.MICHEM, *De parochiegeestelijkheid in het Meetjesland tijdens het oud regiem*, in *Appeltjes van het Meetjesland*, nr. 32 (1981), blz. 100.
- (9) A.MARTENS, *Inkomsten en lasten van kerk en pastorie te Hansbeke, anno 1786*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXII (1991), afl. 2, blz. 157-158. (erratum: 41 gulden i.p.v. 111 gulden).
- (10) A.MARTENS, *Kerklijken te Hansbeke*, in *Land van Nevele*, jg. XXIII (1992), afl.2 , blz.119 - 130.

BIJLAGE

Geestelijk testament van Judoca De Muynck.

Inden naeme des heeren. Amen.

Ick Joosijne De Muynck parochiane der kercke van Hansbeke des bisdoms Ghent, considerende de broosheyt ende cortheyt van het menschens leven opder aerden ende datter niet sekerder en is als de doodt, ende niet onsekerder als de ure des selfs, soo ist dat ick voorschreven testatrice met ghebruyck van vol verstant en sinnen, tot glorie van Godt ende saligheyt mijnder ziele, hebbe begeirt te maecken ende verclaeren mijnen vuyttersten wille ghelyck ick maeke ende verclaere mits desen opde forme ende maniere als volgh.

Inden eersten bevele ick mijne ziele soo haest sij van mijn lichaem sal ghescheyden sijn aenden Almoghenden Godt, de Alderheyligste Maeghet Maria ende aen gheheel het hemels hof, ende mijn lichaem aende ghewijde aerde om begraven te worden inde parochiale kercke van Hansbeke inde choir van Onse Lieve Vrouwe onder denselven sarck daer mijne suster Alexandrina onder begraven is, begeerende tot laevenisse mijnder siele ghecelebreert te worden een vuytvaert te weten den hoogsten dienst.

Item dertich missen van requiem met de imbaere, ende dat met den eersten korts naer mijn overlijden, daerbij vougende den psalm de profundus aen het graf tot laevenisse mijnder ziele, ouders ofte ander vrienden, yder misse tot thien stuyvers.

Item wille ende begeire dat naer mijn overlijden noch sullen ghecelebreert worden hondert zielemissen yder tot seven stuyvers tot laevenisse mijnder ziele ofte ander vrienden.

Item gheve ende legatere aenden armen disch deser prochie van Hansbeke de somme van vijfventwintich ponden grootten courant ghelt.

Item gheve ende legatere aende kercke vanhet selve Hansbeke de somme van vijftich guldens courant ghelt.

Voorders legatere ick aenden armen van Hansbeke de somme van vijf guldens tjaers courant de welcke ick wille dat naer mijn overlijden sullen vast gestelt ende ghehypotiqueert worden ten eeuwigen daeghe op een stuck lant genaemt de crommestraete groot ontrent een ghemet ghelegen op de prochie

van Lootenhulle, belastende nochtans den armen van Hansbeke voor de bovenschreven vijf guldens jaerlycx te doen celebreren vier ghelesen jaerghetijdden: te weten een tot laevenisse van mijn ziele opden dagh van mijn overlijdden, een tot laevenisse voor de ziele van mijne moeder, een tot laevenisse voor de ziele van mijnen vader ende ten lesten een tot laevenisse voor de ziele van mijne zuster Alexandrine De Muynck, en van yder ghelesen misse sal den celebrant moghen proffiteren acht stuyvers ende den coster twee stuyvers, blijvende de reste vande vijf guldens ten proffjtte vanden armen van Hansbeke, ende waert bij aldien mijne hoirs aende voornoempde vijf guldens niet en wilden volcommen soo vermagh den armen het selve lant tot hem trecken, of waer het saecken mijn hoirs hun wilden ontlasten van het bovenschreven last sij en sullen niet moghen aflegghen als teghen den pennynck veertich.

Executeur van dit mijn testament stelle ende nomere ick mijn biechtvaeder als hij binnen Hansbeke woont ofte andersints den eerw. heer pastor van het selve Hansbeke, den selvende biddende desen last te willen an veirden, aenden welcken ick tot vereerynge gheve ende legatere de somme van een pistool wisselghelt.

Aldus begeirende dat dit mijn teghenwoordigh testament punctivelijck sal volbrocht worden, ende sijn volkommen effect sorteren, het sij bij forme van testament codecille ofte andersints soo het best can ofte magh, hebbe het selve naer prealable lecture onderteeckent met mijn eyghen hantteecken, ghelijck hier onder blijktt, ende sal den seghel hier toe versocht bij faultte vanden selven ter hant te hebben op sijnen tijt daer angeannexeert worden.

Actum desen 10den septembre 1740.

Waeren ondertekent Joosijne De Muynck, Andries Vande Voorde coster in Hansbeke, mij present J.Herman onderpastor in Hansbeke.

(Rijksarchief Gent, fonds Oud Hansbeke, register 102, folio 74-76)

KERKELIJKE FUNDATIES TE MERENDREE

Vanouds bestonden in de parochiekerken stichtingen van goddelijke diensten of zogenaamde kerkelijke fundaties. Deze kerkelijke diensten werden gesticht door clerici, notabelen en gegoede lieden die de financiële middelen bezaten om in de kosten ervan te voorzien. Ze werden ingesteld bij (geestelijk) testament of bij schikking onder levenden. De gestichte diensten waren meestal (eeuwigdurende) jaargetijden of jaarmissen voor de zielezaligheid van de stichters, eventueel ook ter nagedachtenis van hun ouders, kinderen of familieleden (1).

In het moderne kerkarchief van Merendree, berustend in het documentatiecentrum van de heemkundige kring Het Land van Nevele, bevinden zich enkele documenten betreffende kerkelijke fundaties die in de kerk van Merendree gesticht werden. Een vijftal lijsten of tabellen geven een overzicht, weliswaar eigentijds, van de gestichte kerkdiensten.

Lijst Velleman, 1805.

Op 31 augustus 1805 stelde E.H. Joseph Velleman, pastoor te Merendree, een lijst op van de *fondation in de kerke van Meerendre*, waarvan enkele uit (de tweede helft van) de 17e eeuw dateren.

1. *Heer ende Meester* Petrus Schellenus, die te Merendree van 1647 tot 1664 pastoor was, stichtte een wekelijkse mis *de beata cum memorationes pro defunctis*, op zaterdag. De (pastoor-)celebrant kreeg hiervoor 8 stuivers, de koster 2 stuivers en *de capelle van Onze Lieve Vrouw* 3 stuivers. De betaling moest komen van *een huys met het land daer medegaende groot ontrent een bunder, gelegen op de prochie van Meerendre ten eynden langen akker*. De kerk werd in 1673 eigenares van dit gehypothekeerd *hofstedeken* zodat ze sedertdien voor de missen moest instaan. Michiel Cornelis bewoonde het goed in 1805.
2. Pastoor Schellenus, overleden op 14 maart 1664, fundeerde ook *een eeuwig jaergetijde, zijnde eene gelezen misse* op zijn sterfdag, waarvoor de pastoor acht stuivers en de koster *twee blanken* had, die moesten betaald worden door *de kerke van Meerendre*. De kerk had hiervoor *eenen brauwthalm* (brouwerij-alaam) gekregen, die ze tot haar profijt voor 12 ponden groten verkocht had.

3. Juffrouw Sta(e)lens ordineerde een eeuwig jaergetijden met drij lessens en lauden, en eene gezongene misse, het welke geschied den achtsten october. Het tarief van de jaardienst werd door *Mijnheer (Ignatius) Gillemans, landdeken van Deynze (1661-69)*, bepaald op eenen gulden voor den pastoor en thien stuivers voor den koster.
4. Juffrouw Cornelia Horlemans stichtte eveneens een eeuwig jaergetijde met drij lessens en lauden, en een gezongen misse, het welk geschied den 22 november, waer voor den zelve heer *Gillemans heeft geordonneert aen pastor en koster als in het voorgaende.*

Deze twee jaargetijden, vernoemd onder 3 en 4, moesten van de kerke van *Meerendre* betaald worden, die daarvoor *begift(igd) is geweest met eene rente van vijftig ponden groote capitael, bezet op een behuysde hofstede, toekomende Francois Wieme de jonghe zijnde koster van Meerendre.*

5. *Christiaen Van Hecke* schonk aan de kerk van *Merendree een bosselken gelegen op Melderden*. Daarvoor moest voor hem ieder jaar op 9 december een mis gelezen worden, waarvoor de kerk aan de pastoor 6 stuivers en aan de koster 2 stuivers betaalde.
6. Maandelijks geschiedde er, op de eerste donderdag van de maand, *eene gezongen misse ter eeren van het ald. sacrament vanden autaar.*
7. *Tanneken Hanssens, weduwe van Jan Manaut, gaf aan de armen(dis) van Merendree twee stukken land, groot ontrent seven hondert roeden, liggende op de noordzijde van de vaerd van Gend op Brugge*, onder voorwaarde dat deze op 14 november een jaargetijde liet celebreren met *drij lessens en de lauden ende eene gezongen misse*. De koster kreeg hiervoor *drij schellingen ende den pastor ses schellingen ende de kerke eenen schelling groten.*
8. Op 16 januari werd *het jaergetijde van Pieter Bruyneel d' oude* gedaan, *bestaende in het zingen van eenen nocturnus en lauden met gezongen misse, ten laste van den aermen*, waarvoor de pastoor 30 stuivers en de koster 15 stuivers ontving.
9. *Ten laste van het pastoreel huys* werd op 15 februari een jaargetijde

gehouden voor den eerweerden *Jacobus Van Coppenolle*, in zijn leven pastoor van Merendree (1749-72), met nocturne en lauden en eene gezongen misse en misereren aen d' imbaere, waer naer distributie van eenen brood aen den aermen. De pastoor kreeg hiervoor 40 stuivers, de onderpastoor met het lezen van eene misse 20 stuivers en de koster 15 stuivers. De stichting van deze altijddurende jaardienst dateerde van 14 april 1772 (2).

10. Ook ter nagedachtenis van den eerweerden heer *Georgius Regelbrugge* pastoor te Merendree van 1693 tot 1749, overleden op 1 maart 1749, vond ten laste van de armendis op zijn overlijdensdatum een jaargetijde plaats met nocturne en lauden en gezongen misse met miserere aen d' imbaere. De last bedroeg in 1805 40 stuivers voor de pastoor en 25 stuivers voor de koster.
11. Voor het jaargetijde ter nagedachtenis van Jan De Vogelaere op 26 augustus, met nocturne, lauden, mis en gebeden aan de baar, betaalde de armendis 30 stuivers voor het luiden gedurende een kwartier, 25 stuivers aan de koster en 30 stuivers als stipendium aan de pastoor. Na de mis werd eenen zak brood aen den aermen bedeed.
12. Joanna Baele stichtte een jaargetijde met eene nocturnus en lauden, de miserere aen d' imbaere, die op 31 augustus gedaan werd. Maer vermits de somme van deze fondatie, overgebleven ter oorzaeke van reductie van testamenten, maer en beloopt tot &15.17.3 werd de imbaere niet gesteld nochte de miserere gezongen en een mis volgens het gewoone honoraire gecelebreerd, waarvoor 10 stuivers aan de pastoor, voor nocturnus en lauden, en 5 stuivers aan de koster betaald werd. Deze somme gerembourseert zijnde en geen occasie genoeg hebbende om hetzelfde aan te leggen had pastoor Velleman het beschikbare bedrag bij zich gehouden om hiermede ieder jaar het jaargetijde te betaelen tot dat de somme zal geëvacueert ofte geëxtingueert zijn. Op 31 augustus 1805, naer exhonoriatie van het jaargetijde bleef er nog & 7.12.5 over.
13. Aanvankelijk hield men de solemnele jaargetijde van *Mevrouw Caroline Le Poyvre, douairière de Carmin*, vrouw van Merendree op 18 mei. Deze jaardienst met vespers, eenen nocturnus, lauden en naer de misse miserere aen d' imbaere en het luiden van de klokken, werd

geassisteerd door de onderpastoor. Na de mis werden *twee sakken taruen brood aen den aermen* uitgedeeld. Het honorarium, ten laste van de kinderen van de heer van Heurne, beliep & 1.4.3 (pastoor 0.8.8, onderpastoor 0.3.8, koster 0.5.4, orgel 0.2.0, luiden 0.4.7). *Met kennise en danke der familie* werd dit jaargetijde verschoven naar *den zaterdag voor den eersten zondag naer St Jans geboorte* (24 juni) of kermisavond.

14. Tenslotte noteerde pastoor Velleman nog een eeuwigdurende jaargetijde voor Pieter Gerulf Vyncke, overleden te Brugge.

Tabel De Mulder.

Op een *tableau der fondation ten laste van de kerkfabriek*, vermoedelijk opgesteld door de opvolger van pastoor Velleman en later met randbemerkingen aangevuld ten tijde van pastoor Louis Joseph De Mulder (1846-75), worden de fundaties nrs. 1, 2, 3, 4 en 5 vermeld, evenals het jaargetijde op 23 december voor Pieter Gerulf Vyncke. Voor dit jaargetijde *met nocturne, lauden, luyen, eene gezongene misse met miserere* betaalde de kerkfabriek 8.3.0 gulden (pastor 3.4.0, onderpastor 0.16.0, kerkballiu 0.2.0, koster met orgel 2.0.0, missendienders 0.1.0, offer en was 0.10.0, kerke 0.10.0, luyden 1.0.0) die daarvoor een legaat van 423,14 fr. ontvangen had.

Tabellen 1875, ca. 1910, 1919.

Nog drie bewaard gebleven tabellen van de gestichte kerkelijke diensten geven een bondige opsomming van de eigentijdse jaarmissen. Ze dateren vermoedelijk van 1875, van omstreeks 1910 en van 1919. Alle gestichte kerkdiensten, vermeld in vernoemde tabellen, worden opgenomen in de hiernavolgende samenvattende overzichtstabel. Zoals aangegeven kwamen sommige van deze stichtingen bij herhaling in meer dan één tabel voor.

Samenvattende overzichtstabel.

Afkortingen:

jg	jaargetijde	fr	franken
gl m	gelezen mis	ew	eeuwig
gz m	gezongen mis	t br	tarwebrood
zk br	zakken brood	not A	notaris te Aalter
r br	roggebrood	fam	familie

Overledene/intentie	Dienst	Datum	Duur (tot)	Bedeling	Ten laste van
1805					
1. E.H. Petrus Schellenus	mis	za			kerk
2. E.H. Petrus Schellenus	jg	14.03	ew		kerk
3. Sta(e)lens (juffrouw)	jg	08.10	ew		kerk
4. Cornelia Horlemans	jg	22.11	ew		kerk
5. Christiaan Van Hecke	gl m	09.12			kerk
6. H.Sacrament	gz m				
7. Tanneken Hanssens	jg	14.11			armendis
8. Pieter Bruyneel	jg	16.01			armendis
9. E.H. Jacob Van Coppenolle	jg	15.02	ew	2 zk br	pastorie
10. E.H. Georgius Regelbrugge	jg	01.03			armendis
11. Jan De Vogelaere	jg	26.08		1 zk	brarmendis
12. Joanna Baele	jg	31.08			pastorie
13. Caroline Le Poyvre	jg	18.05		2 zk t br	fam de Lichtervelde
14. Pieter Gerulf Vyncke	jg	23.12	ew		kerk
1875 de tabel vermeldt, benevens 3, 4, 9 en 14, de nrs.:					
15. Maria Jacoba Vrient	jg	03.05	1895	25 fr r br	kerk
16. Bruno Rogiers	jg	01.09	1895	25 fr r br	kerk
17. Theresia Vervennet	gz m	24.02			armbestuur
18. Petrus Joannes Bisschop	jg	17.03		20 fr br	armbestuur
19. H.Jozef	mis	19.03			armbestuur
20. E.H. Pieter Petit	jg	13.07		20 fr br	armbestuur
21. E.H. J.Verhulst	gz m	19.03			armbestuur
22. Julie Standaert	jg	11.01	1887	25 fr r br	Goeminne not A
23. Joseph Coppens	jg	15.03	1924	40 fr r br	Rene De Rycke
24. Jan Baptiste Coppens	jg	15.04	1912	40 fr r br	id (Vorst)
25. Sophie Standaert	jg	24.04	1898	25 fr r br	Goeminne
26. Adelaide Standaert	jg	07.05	1901	25 fr r br	Goeminne
27. Marie Catharina Dubois, huisvr. Jan Baptist Coppens	jg	11.06	1905	40 fr r br	E.H. De Mulder
28. Marie Theresia Vande Velde	jg	03.07	1881		Van Hove not
29. Emmanuel Groverman	jg	07.08	1889		Octavie Groverman
30. Livina Lamme	jg	13.12	1876	25 fr r br	Goeminne
31. Jan Baptista De Witte	jg	31.12	1876		Erven De Witte
ca. 1910 de tabel vermeldt benevens 3, 4, 9, 13, 14, 17-21, 23 en 24 nog de nrs.:					
32. Coleta Vande Velde en zusters	gz m	.01	ew?	40 fr br	
33. E.H. Pieter Debbaudt en ouders en broers	jg	08.04	ew?	25 fr br	
34. Karel Vande Velde en huisvr. en kinderen	jg	25.04	1919	30 fr br	
1919 de tabel vermeldt enkel de nrs. 9, 14, 17, 20 en 21					

Uit deze opeenvolgende tabellen blijkt overduidelijk dat meerdere fundaties met eeuwigdurend karakter ingevolge de devaluatie van de munt en de ontoereikendheid van de ter beschikking gestelde geldmiddelen met verloop van tijd moesten geannuleerd worden.

Albert MARTENS, Gent

Noten.

- (1) A.MARTENS, *Kerkelijke fundaties te Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXIII (1992), afl. 2, blz. 93 - 105.
- (2) L.NEYT, *Gerolfswal en de oude priesteragie te Merendree*, in *Het Land van Nevele*, jg. XX (1989), afl. 1, blz. 9.

19, 20 en 21 september 1992

RETROSPECTIEVE TENTOONSTELLING

ANTOON VAN HOECKE

m.m.v. de heemkundige kring „Het Land van Nevele”

JUERIS DRABBE, ONTWERPER EN BOUWER VAN DE KERKTOREN TE VOSELARE (1448)

Wie thans een bezoek brengt aan Vosselare gaat te vergeefs op zoek naar de veel besproken gotische toren van de St.-Eligiuskerk. Deze kerk had immers zeer te lijden tijdens de twee wereldoorlogen, waardoor deze voor een groot deel herbouwd werd.

We kunnen toch nog even dromen als we de beschrijving van de oude toren lezen, opgemaakt in 1863 door Béthune d'Ydewalle en de Saint-Genois: "*Comme élégance, comme construction architectonique la tour de Vosselaere est un des plus intéressants spécimens d'architecture ogivale de nos contrées... La tour est bâtie en pierres de taille blanches, dites de Baeleghem, espèce de pierres qui a servi à la construction de la plupart des églises anciennes de l'arrondissement de Gand, entre autres à la cathédrale de Saint-Bavon*" (1). Nochtans bevond de toren zich in slechte toestand "... *un triste état de délabrement. Si l'on veut conserver ce joli monument dans son entier, il est plus que temps qu'on en entreprenne la restauration.*" (2) (3).

In 1891 werden dan ook de plannen gemaakt om te beginnen met de restauratie. August Van Assche, de architect die belast was met deze taak geeft een uitgebreid verslag over de kerk en haar toren (4): "*A l'intersection des transepts s'élève la tour octogonale, terminée par une belle flèche, construite en pierre blanche de Baeleghem... La tour est percée, à hauteurs inégales, de lucarnes à frontons trèflés. A chaque intersection angulaire des pans et dans toute leur hauteur, on voit, à une distance de 12 à 14 pouces, une suite de crochets allongés d'un pied en forme de feuilles crispées. Une galerie, garnie d'une balustrade ajourée, règne tout autour de la flèche. Aux angles d'intersection sont placées des gargouilles pour déverser les eaux. Les huit pans de la tour sont décorés de belles fenêtres ogivales à encadrements moulurés. Elles sont fermées au moyen d'abat-son... La tour est portée à l'intérieur de l'édifice sur quatre piédroits reliés entre eux par des arcs en ogive. Ces piliers reposent sur une base saillante et polygonale et sont couronnés par un simple tailloir. Au-dessus de ces tailloirs, on remarque dans les angles des têtes formant consoles pour supporter les nervures de la voûte. A une hauteur de 3 mètres au-dessus de la voûte sont maçonnées, dans les quatre angles de la tour, des trompes ou encorbellements pour la naissance de la partie octogonale de la tour. La charpente intérieure de la flèche,*

construite en bois de chêne, est composée de six étages, renforcés de gros arbalétriers soutenant la maçonnerie extérieure de la flèche.” (5).

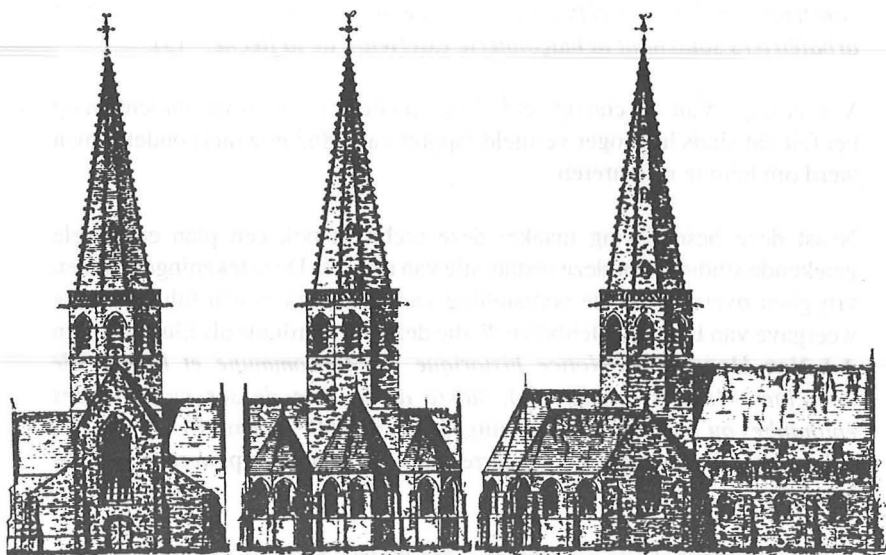
Verder wijst Van Assche op het belang van deze toren als monument en op het feit dat sinds het hoger vermeld rapport van 1863 nog niets ondernomen werd om hem te restaureren.

Naast deze beschrijving maakte deze architect ook een plan en enkele getekende studies voor deze restauratie van de kerk. Deze tekeningen komen vrij goed overeen met de voorstelling van deze kerk in een lithografische weergave van Leonard Hebbelynck, die deze vervaardigde als illustratie van A.L.Van Hoorebekes *Notice historique sur la commune et l'église de Vosselaere (Flandre orientale), suivie de la liste de ses curés et des épithaphes qu'on y a recueillies*, uitgegeven in 1845 te Gent (6). Het zal dan ook niemand verwonderen dat deze toren het onderwerp werd voor vele historici.

A.L.Van Hoorebeke (o.c.) schreef: *“Mocht te Vosselare de toren met zijn spits ouder zijn dan 1087, dan zou hij de oudste en de eerste zijn van ons land”*. Voor deze datering baseerde hij zich op een schenkingsakte van 1087 waarin (enkel) melding wordt gemaakt van de kerk te Vosselare. Deze historicus besluit dan ook *“dat de pijlers, de spitsbogen, en de steunmuren van de toren tot onder de eerste stenen lijst van het dak voor 1087 gebouwd werden, maar dat de rest van de toren en de spits werden verbouwd of gerestaureerd omstreeks 1230”*.

In een akte van 1230 (7) lezen we dat *seere groete temmerwerken noedich sin so andren beelfroete totten weerhanghene van de clocken alse binnen der turre van derzelve turre*. De onkosten van houtten, van yseren, van steenen, van der werklieden dachloenen, enz. werden betaald door ridder Segher van der Coutrien. Reeds in 1320 was de toren opnieuw aan herstelling toe. Hiervoor mocht men gratis *de noedighe boemen te mogen cappen ende halen inte sinen bosch* van Boudiun van Santvoorde.

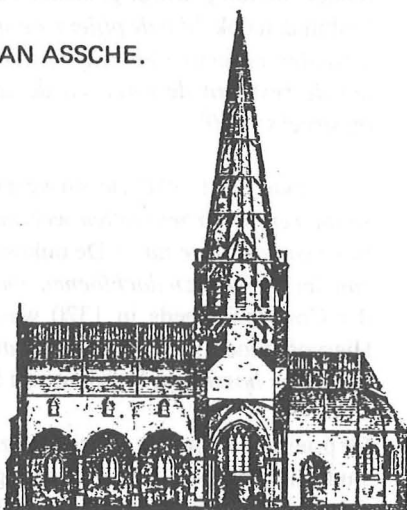
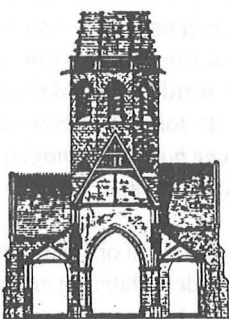
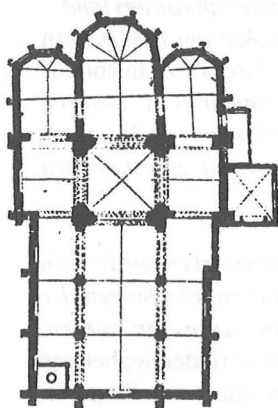
De priester J.B.Lavaut, die tijdens zijn verblijf op het kasteel te Vosselare een studie maakte over de kerk, weerlegde deze datering en schreef dat de oudste delen van de kerk - mogelijk met uitzondering van de romaanse bogen binnen de kerk - ten vroegste dateren uit de 14e eeuw. Ook deze toren kon volgens

PLAN DER RESTAURATIE
VAN DE EGLESIUSKERK TE
VOSELARE

door August VAN ASSCHE.

Schaal : 0.005

Lavaut (8) niet ouder zijn, daar de stenen leuning van de gaanderij aan de voet der torenspits samen met de achthoekige torenspits niet aangetroffen werd vóór die periode.

Béthune d'Ydewalle en de Saint-Genois (o.c.), hierin gevolgd door De Potter en Broeckaert (o.c.), veronderstellen dat deze toren, zoals gebruikelijk voor die periode, oorspronkelijk in hout was. Niet alleenlijk de documenten bevestigen dit, maar ook het feit dat hij zo dikwijls aan herstelling onderhevig is geweest. Laten we aan de hand van deze beschrijvingen en afbeeldingen trachten een mogelijke datering voorop te stellen van de bouw van dit verdwenen monument. De achtkantige toren met naaldspits in ledesteen met klaverbladhoogsels en de spitsbogige vensters sluiten aan bij de 15e eeuwse bouwkunst van het Scheldebekken (9). We mogen dan ook aanvaarden dat deze toren gebouw werd in de loop van de 15e eeuw.

Nochtans had Victor Vander Haeghen (10) reeds in zijn studie over de Gentse beeldhouwers op het einde van de middeleeuwen de oplossing van dit probleem gegeven : *“Jueris Drabbe se fit connaître par la construction de la tour de l'église Saint-Eloy à Vosselaere, en pierre blanche de Brabant, entreprise le 21 août, au prix de cent livres de gros”* (11).

Wie was deze Jueris Drabbe?

Hij was de zoon van Simoen Drabbe(n), die herhaaldelijk optrad als wettelijke plaatsvervanger van Stevin van Liederkerke (12). Reeds in 1411 overleed zijn moeder Kateline Uten Meer(h)am. Zij was de dochter van Jueris en Machtilt van den Broucke (13). Verder had hij nog een zuster Elisabeth die in 1402 reeds gehuwd was met Raes de Clerck, fs. Pieter van Desteldonck (14).

Door toedoen van zijn voogd werd hij in 1417 opgenomen in het ambacht der vier gekroonden (15), dat beeldhouwers, metsers en architecten groepeerde (16). In 1429, 1433 en 1436 werd hij vermeld als gezworene en in 1442 werd hij zelfs aangesteld als deken van deze gilde. In 1428 ging zijn halfbroer, Laurent Drabbe, bij hem in de leer.

Op 3 oktober 1431 ontving Jueris Drabbe samen met Joes Bekaert 70 pond voor de bouw van een kerk *staende over de gracht bi der Minne meersch* (17) te Gent. Tussen de huidige Minnemeersstraat en de (Otto)gracht was vroeger het klooster van de Arme Klaren gelegen. In 1428 kreeg Colette Boylet, de latere H. Coleta, de toestemming om aldaar een klooster op te richten.

Restanten van de kloosterkapel treffen we nog steeds aan in de huizen in de Goudstraat 1-15. We kunnen echter dit grotendeels verdwenen oratorium niet in verband brengen met de werkzaamheden van Jueris Drabbe, daar in 1440 de kerk nog niet volledig afgewerkt was. Pas op 14 juli 1447 was dit bidhuis gewijd aan de H.Michaël voltooid (18).

Of gaat het hier om een eerste bouwfase en heeft men om financiële redenen de bouw enige jaren uitgesteld? Anderzijds moeten we toch aanhalen dat in de middeleeuwen het gebied langs de andere zijde van de Leieoever *Minnemeersch* genoemd werd en de huidige Minnemeersstraat aangeduid werd met Oude Vest. Zouden we dan hier te maken hebben met het kerkgebouw van het St.-Jacobshospitaal, dat kort nadien versierd werd met muurschilderingen (19)? Deze oude stichting wordt nochtans tijdens de 15e eeuw vermeld onder de benaming *Sente Jacophuus*.

Vermeldenswaardig is zeker de opdracht op 8 juli 1436 aan Jan Drabbe, die voor Roeland van Vaernewyck een stenen kruis vervaardigde. Het monument had een stenen voet van drie treden hoog, die een pilaar van zeven voeten hoog met een kruis droeg. De achterkant van deze crucifix was voorzien van een inscriptie (20). Een gelijkaardige opdracht had reeds daarvoor de metselaar, architect en beeldhouwer Jan Eebins gekregen (21).

De naaldspits en de toren van Vosselare kan thans beschouwd worden als de bekroning van het oeuvre van Jueris Drabbe, daar dit zijn laatst bekende opdracht is en we niet meer kunnen uitmaken wanneer dat deze beeldhouwer, metselaar en architect overleed.

Ondanks het feit dat deze toren niet tot ons gekomen is, hebben we door de 19e eeuwse afbeeldingen toch een duidelijk zicht ervan. En zoals reeds de vorige eeuwse critici aanhaalden mag hij beschouwd worden als één der mooiste en belangrijkste voorbeelden van de laatgotische bouwkunst in Oost-Vlaanderen.

R. VAN ELSLANDE

Leraar aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Dendermonde en aan de antiekhandelsopleidingen van het IMOV-Gent en CMO St.-Niklaas

Noten

- (1) "Qua sierlijkheid en architectonische constructie is de toren van Vosselare een van de meest interessante specimina van de ogivale stijl uit onze streken... De toren is opgetrokken in Balegemse steen die voor het bouwen van de meeste oude kerken in het arrondissement Gent werd aangewend, o.a. bij de Sint-Baafskathedraal." (Vertaling J. VAN DE CASTEELE).
- (2) "... een trieste staat van verval. Wil men dat mooi bouwwerk in zijn geheel bewaren, dan dient men hoogdringend tot het restaureren te besluiten." (Vertaling J. VAN DE CASTEELE).
- (3) R. VAN ELSLANDE - A. EVRARD, *Een kruisiging van Hugo van der Goes te Vosselare*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIV (1983), afl. 4, blz. 300-303, bijlage XIX.
- (4) R. VAN ELSLANDE - A. EVRARD, *o.c.*, blz. 302-305, bijlage XX.
- (5) "Boven het kruisband van zijbeuk en hoofdbeuk rijst de achthoekige toren die in een uit Balegemse steen gemetselde spits uitmondt... Op ongelijke hoogten zijn luikgaten met klaverblad versierde frontons aangebracht. Op iedere hoeksteen van de vlakken en over geheel de lengte ziet men, met een tussenruimte van 12 tot 14 duim, een rij haken die een steunvlak in de vorm van samengedrukte bladen uitmaken. Rondom de basis van de toren is er een torentrans met een geajoueerde balustrade. Op de hoeken van de vlakken zijn waterspuwers voor het afvoeren van het regenwater aangebracht. De achtvlakken van de toren zijn met mooie ogivale vensters in raamwerk versierd. Ze zijn met galmborden afgesloten... Binnenin het gebouw steunt de toren op vier muurpijlers die onderling met spitsbogen zijn verbonden. Die pijlers rusten op een veelhoekig uitspringend vlak en zijn bovenaan van een eenvoudig dekstuk voorzien. Boven de dekstukken ziet men mensenkoppen als consoles die de gewelfribben dragen. In de vier hoeken van de toren, 3 m boven het gewelf, zijn uitsteken gemetseld voor de achthoekige basis van de toren. Het eikehouten timmerwerk binnenin de torenspits bestaat uit zes lagen die met zware dakspanten versterkt zijn om het buitenmetselwerk van de torenspits te dragen." (Vertaling J. VAN DE CASTEELE).
- (6) Deze verhandeling werd in het Nederlands vertaald door J. VAN DE CASTEELE, *Een geschiedenis van Vosselare in 1845 door A.L. Van Hoorebeke te boek gesteld*, in *Het Land van Nevele*, jg. XI (1980), afl. 2, blz. 91-147.
- (7) J. VAN DE CASTEELE, *o.c.*, blz. 106, noot 21.
- (8) F. DE POTTER - J. BROECKAERT, *Vosselare*, in *Geschiedenis van Oost-Vlaanderen*, Reeks I, dl. VII, Gent 1864-1870, blz. 24-29.
- (9) F. VAN TYGHEM - M.C. LALEMAN, *De Brabantse gotiek*, in *Gent 1000 jaar kunst en cultuur*, dl. III (1975), blz. 57-61.
- (10) V. VANDER HAEGHEN, *Enquête sur les dalles, lames de cuivre et*

- autres monuments funéraires provenant d'ateliers de tombiers gantois. XIV-XVIe siècle*, in *Annales du congrès*, Gent, 1914, blz. 29-42. Alhoewel de auteur vermeldt "d'après les documents d'archives" geeft hij geen enkele verwijzing waar deze documenten zich bevinden. Alhoewel de meeste teruggevonden werden, hebben we de akte in verband met de toren te Vosselare niet kunnen weer vinden.
- (11) "Jueris Drabbe werd bekend om het bouwen, in witte Brabantse steen, van de Sint-Eligiustoren te Vosselare; de werken namen een aanvang op 21 augustus voor de som van honderd pond groten." (Vertaling J. VAN DE CASTEELE).
  - (12) Gent, Stadsarchief, Jaarregisters 1400-1, f. 29; 1403-4, f. 47 v°.
Voor Stevin van Liedekerke, cfr. R. VAN ELSLANDE, *Het retabel van Ghijzelbrecht van Meerlo voor de O.L.Vrouw-Hemelvaartkerk te Nieuwerkerken*, in *Lineaal*, 13e jg. 1989, nr. 1, blz. 16.
  - (13) Gent, Stadsarchief, Jaarregister 1406-7, f. 5 v°.
  - (14) Gent, Stadsarchief, Jaarregister 1402-3, f. 4.
  - (15) V. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, blz. 36.
  - (16) R. VAN ELSLANDE, *De 15de-eeuwse Gentse kunst in de Vier Ambachten*, in *Jubileumboek der Vier Ambachten* (ter perse).
  - (17) Gent, Stadsarchief, Jaarregister 1431-2, 3 oktober 1431.
  - (18) F. VERSTRAETEN, *De Gentse Sint-Jacobsparochie*, Gent, 1976, dl. I, blz. 266-270.
  - (19) M. MARTENS, *Enkele middeleeuwse muurschilderingen te Gent. I: gegevens op basis van kopieën*, in *Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent*, Nieuwe reeks dl. XXXIX, 1985, blz. 100-103.
  - (20) V. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, blz. 36.
  - (21) R. VAN ELSLANDE, *Jan Eebins (± 1345-1412), metselaar, beeldhouwer, architect en landmeter*, in *Ghendtsche Tydinghen*, 20e jg., 1991, nr. 3, blz. 149.

KERKLIJKEN TE HANSBEKE.

Begraven in de kerk.

Ook in vroegere eeuwen was het kerkhof, gelegen rond de parochiekerk, de normale begraafplaats voor het overgrote deel van de bevolking. De lijken lagen er in de anonimiteit onder een grasmat, zonder zerk, zonder opschrift, zonder kruis. Enkel een groot centraal geplaatst calvariekruis beklemtoonde het christelijk karakter van het kerkhof.

De kerkelijke overheid bleef er steeds op hameren dat begraven in de kerk verboden was. Toch maakte ze vanaf het begin een uitzondering op haar verbod ten aanzien van clerici en vrome weldoeners. In de 17e eeuw kende de kerk, als gewijde grond bij uitstek, zelfs een ware opgang als laatste rustplaats van de doden. Degenen, die een navenante financiële bijdrage konden betalen, kregen immers ook de toelating in de kerk begraven te worden.

De kerk werd als laatste rustplaats gekozen in de overtuiging dat de zielen van de overledenen binnen de kerkmuren op de meest directe manier betrokken werden bij de gebeden en gezangen van de gelovigen en aldus sneller met God in het reine kwamen. Omdat men geloofde dat hierbij de plaats in de kerk van belang was, werden in volgorde van belangrijkheid het hoofdaltaar, het koor en de zijaltaren als de meest geprivilegieerde plaatsen beschouwd. Maar niet alleen uit devotie, ook om het prestige, wenste men in de kerk begraven te worden. De meest-kapitaalkrachtigen bedongen de verdienstelijkste plaatsen zodat zelfs onder de goeuden, die in de kerk hun graf hadden, een stratificatie ontstond.

Reeds op het einde van de 17e eeuw rezen de eerste kiemen van verzet bij een aantal pastoors die het begraven in de kerk bestempelden als aardse ijdelheid en bijgeloof. Aan het begraven in de kerk waren bovendien nogal wat negatieve kanten verbonden: het telkens openbreken van de kerkvloer, het blootleggen van skeletten, het opstapelen van lijken wegens plaatsgebrek, een walm van kwalijke geuren binnen het kerkgebouw.

Terwijl in Frankrijk, onder Lodewijk XVI, na jaren discussie het edict van 10 mei 1776 werd uitgevaardigd, dat het begraven in kerken verbod en de kerkhoven naar de rand van de steden verwees, werd ook in de andere landen

van West-Europa, meer bepaald in de Zuidelijke Nederlanden, hierover gedebatteerd. Uiteindelijk werd in onze gewesten op 26 juni 1784 door Jozef II het officiële decreet i.v.m. de kerkhofkwestie, inclusief het verbod om in kerken te begraven, afgekondigd (1).

Kerkgraven te Hansbeke.

De overlijdens- (of begrafenis)akten in de parochiale registers van Hansbeke vermelden talrijke doden die in de kerk begraven werden. Het ontbreken gedurende opeenvolgende decennia van notities aangaande begrafenissen in de kerk, laat nochtans vermoeden dat niet alle kerklijken geregistreerd werden. Niettemin blijkt dat tijdens bepaalde perioden de aantekeningen stipt werden bijgehouden.

Ook in kerkrekeningen werd door de kerkmeesters slechts periodiek melding gemaakt van teraardebestellingen in de kerk.

Niettegenstaande de hiaten in de registratie wordt hiernavolgend een lijst gegeven, weliswaar zeer onvolledig, van parochianen en enkele niet-inwoners die in de 17e en 18e eeuw in de kerk van Hansbeke begraven zijn. Deze lijst vermeldt de overlijdensdatum, familie- en voornaam van de overledene en eventueel nadere gegevens over de afgestorvene zoals beroep, huwelijkspartner, ouderdom bij overlijden, begraafplaats in de kerk. De chronologische volgorde (volgens datum van overlijden) werd behouden omdat de lijst aldus overzichtelijker is, onmiddellijk de leemten ervan blootlegt en een groepering per jaar aangeeft.

Gebruikte afkortingen:

- d.: dagen
- echtg.: echtgenoot, echtgenote
- f^a: filia (dochter van)
- f^s: filius (zoon van)
- j.: jaar
- m.: maanden
- wed.: weduwe, weduwnaar

Naamlijst van de kerklijken

- 1645 12.12 Diericx Frans, pastoor
1647 26.12 (Taets) Maria, wed. Adriaen Wegghe (koopman)
1649 25.08 Daneel(s) Antoon, advocaat, 31j., begraven in het koor
1652 05.04 Van Hove Gillis, burgemeester, 60j., vóór altaar H.Maagd
1653 15.04 (Wegghe) Maria, echtg. Jacob Lamberechts (koopman), 30j.
20.09 De Meyere Cornelia f^e Boudewijn, 12j.
1654 16.10 De Brabantere Madalene, 42j.
1655 05.04 Van Maldeghem Martina, echtg. Lieven Neyt, 28j.
13.04 De Meyere Joos f^e Boudewijn, 18j.
1657 26.06 Van Kerebrouck Catarina, 65j.
1658 19.09 de Gourneval Juliaan Lieven, adel, in koor vóór het hoogaltaar
15.12 Van Ginst Lieven f^e Gillis (koster), 12 dagen
1659 05.02 Plasman Judoca, in koor
1660 23.02 dochtertje van baron van Ekelsbeke (heer van Hansbeke), in
koor
21.05 Standaert Laurens
27.09 De Clerck Jan
1661 12.09 Standaert Judoca f^e Laurens, 7j.
09.10 zoontje van Boudewijn De Meyer (baljuw)
1666 26.09 De Munck Maria f^e Christoffel, 24j.
1668 13.04 Maenhoudt Boudewijn, burgemeester, 61j.
1670 29.12 Scherlinck Antoon, baljuw, 45j., aan altaar H.Maagd
1673 05.12 De Munck Christoffel, pachter kasteelgoed, 71j.
1674 03.12 Beelaert Jeremina, echtg. Joos De Suttere, 78j.
1678 12.11 Hendrix Cornelia, 45j.
1681 12.06 Van Hove Jan, 40j.
18.09 Synoy Pieter
1683 13.01 De la Voyiere Catarina, echtg. Laurens Debbaut (griffier), in
koor H.Maagd
27.09 De Vos Maria, Gent, 97j.
1684 20.12 De Muynck Christoffel, 64j.
1694 30.01 Swevers Petrus, pastoor-deken, 78j.
23.02 Wijnsberghe Guilliame, 75j.
05.11 De Cooman Adriaen, burgemeester, 73j.
1695 15.01 Van Ginst Pieter f^e Gillis (koster), 40j.
23.02 De Munck Boudewijn, pachter kasteelgoed, 41j.

- 19.06 Yde Jacob, 24j.
08.12 Van Ghinst Gillis, koster, 76j.
17.12 Vercammen Elisabeth, wed. Gillis Van Ghinst (koster)
1708 02.04 Van Wassenhove Catharina, echtg. Boudewijn Maenhout, 27j.
1713 19.03 Rutsaert Maria, echtg. Boudewijn Lambrecht, 32j.
20.12 (De Clercq) Joanna, echtg. Frans Ide (griffier), 31j.
1714 06.09 De Cuyper Pieter, 76j.
08.09 NN., echtg. Basilius (Gent), altaar H.Maagd
1716 01.01 De Cooman Jan, burgemeester, 62j.
29.03 Maennaut Joanna, echtg. Pieter De Muynck (baljuw), 65j.
02.05 Vanden Bossche Pieter, 61j.
19.11 Van Hove Boudewijn, 60j.
25.12 Maenaut Geraert, 86j.
1717 10.02 Maenhout Joos f^s Jan, 21j.
26.03 Maenhaut Livina, echtg. Pieter Sutterman d'aude, 75j.
1718 15.10 De Muynck Pieter f^s Lieven, 15 d.
1719 12.06 Lamme Livina, echtg. Pieter Sutterman, 30j.
1720 25.09 Lamme Joanna, wed. Jan De Decker, 70j.
27.09 Lamme Piaternella, echtg. Joos Martens, 26j.
1721 10.03 Ide Frans f^s Frans, 15 jaar.
1722 21.06 Landuyt Livijne, 46j.
1723 01.11 Nieuwlant Jan, 30j.
1724 23.03 De Brauwer Olivier, 50j.
12.04 Rootsaert Jacques, 98j.
28.08 Van Maldeghem Petronilla, echtg. Pieter Braet (baljuw), 49j.
14.09 Braet Pieter, baljuw, 52j.
1725 18.04 Van Kerrebrouck Jacoba, devota, 33j.
06.05 De Muynck Christoffel f^s Pieter (baljuw), 53j.
06.05 Van Nevel Laureyns f^s Jan, 28j.
26.05 Martens Joos, echtg. Anna Maria Ledeganck, 36j.
1726 27.07 Poelman Joanna, echtg. Jan Van Bastelaer (burgemeester), 28j.
29.08 De Muynck Alexandrina f^s Lieven, devota, 40j.
01.11 Van Hoeyen Jan, eremiet, 84j.
1727 30.05 De Muynck Joanna f^s Christoffel, 19j.
24.11 Lamme Herman, pastoor-deken, 68j.
1728 05.03 Vanden Bossche Piaternella, wed. Michiel Vande Voorde
(koster), 63j.
01.10 Dhertoge Catharina, echtg. Frans Ide f^s Joos, 72j.

- 1729 07.03 De Cecker Maria f^a Jan, devota, 52j.
 21.03 Lamme Geeraert f^s Jan, 30j.
 24.03 Verstraeten Joanna f^a Jan, 16j.
 21.10 Thijs Frans f^s Heindrick, 21j.
- 1731 29.06 De Meyere Judoca, echtg. Guilliams Standaert, 65j.
 03.12 Bernaert Joos, eremiet, 36j.
- 1732 15.08 De Witte Joanna, echtg. Jan De Schuyter, 23j.
 26.11 De Muynck Lieven, 88j.
 01.12 Sutterman Barbara, wed. Lieven De Muynck, 78j.
- 1733 11.02 Clays Maria, wed. Jan Verstraeten, 87j.
- 1734 18.06 Lamme Maria, echtg. Boudewijn Maenhaut, 43j.
- 1735 14.02 Braet Jacob Frans f^s Frans (baljuw), 7j.
 24.02 Braet Anna Maria Catharina f^a Frans (baljuw), 13j.
- 1736 12.05 Struyvelt Jacoba f^a Christiaen, pastoorsmeid, 65j.
 29.07 Vandeveirre Jooris f^s Pieter, 23j.
- 1737 18.09 De Witte Maria, echtg. Jan Van Nevel, 65j.
- 1738 27.01 Frans Ide, griffier, 63j.
- 1740 06.04 Lamme Jan, 78j.
 03.09 De Muynck Joosijne f^a Lieven, devota, 63j.
 06.10 Vande Voorde Godelieve, echtg. Jan Verstraeten, 52j.
 30.11 Sutterman Livina, echtg. Jan Maenhaut f^s Gheert, 71j.
- 1741 06.02 Van Kerrebrouck Anna f^a Pieter, devota, 95j.
 17.07 Desmedt Joanna, echtg. Pieter Sutterman, 42j.
- 1742 01.01 Van Vynckt Petronella, wed. Jan Lamme, 80j.
 15.01 Turrekens Frans, eremiet, 82j.
- 1743 21.01 Vanden Bossche Jan Raymond, pastoor, 44j.
 21.06 Vande Veirre Jan f^s Pieter, 26j.
 20.12 Struyvelt Gerarda, echtg. Andries Vande Voorde (koster), 53j.
- 1744 21.01 Vande Woestijne Judoca, echtg. Frans Braet (baljuw), 33j.
 01.11 Dhuyvetter Joanna, wed. Guilliams Martens, 58j.
- 1745 06.01 Lamme Joanna, echtg. Jozef Loontiens, 42j.
 21.09 Vander Ginst Guilliams f^s Gillis (koster), 82j.
- 1746 01.02 Braet Gillis, 47j.
 23.03 Vanden Bossche Lieven, 83j.
 13.06 Van Vynckt Maria Rosa, echtg. Jan De Schuyter, 34j.
 30.06 De Schuyter Jan, 40j.
 10.11 De Decker Petronella, echtg. Heindrick Van Vynckt, 58j.
- 1747 18.04 Ramon Frans f^s August, 25j.

- 19.09 De Brabander Francisca, wed. Jan Maenhaut, 66j.
 20.09 De Decker Boudewijn f^s Jan, 63j.
 13.10 Van Nevel Jan, 83j.
 20.10 De Smet Joos, eremiet, 40j.
 1748 21.02 Van Maldeghem Susanna, wed. Christoffel De Muynck, 77j.
 1749 14.06 Van Kerrebrouck Jan, 62j.
 18.06 Rootsaert Pieter, 85j.
 1750 02.05 Vande Veirre Guillaume f^s Pieter, 24j.
 1752 15.03 Verstraeten Jacob, 33j.
 22.05 Martens Anna, wed. Lieven Vanden Bossche, 85j.
 26.09 Snauwaert Martina, echtg. Frans Rutsaert, 70j.
 1753 25.02 Verstraeten Jan, 78j.
 31.03 Lambrecht Petronilla, echtg. Christoffel De Muynck, 83j.
 18.11 Martens Guillaume, wed. Joanna Dhuyvetter, 75j.
 07.12 Nieuwlandt Maria Joanna f^a Christoffel, 72j.
 22.12 Hebbelinck Frans, coadjutor, 33j.
 1754 01.09 Rutsaert Frans, 75j.
 1755 17.01 De Cuyper Maria, wed. Pieter Van Vynckt (marktschipper),
 83j.
 1756 19.01 Braet Jan, 45j.
 09.02 Schelstraete Lieven f^s Lieven, 30j.
 19.02 De Rycke Marten, 86j.
 23.04 Willems Christoffel Frans f^s Christoffel, 25j.
 21.08 Dhuynslaegher Maria Cornelia, echtg. Hendrik Van Vynckt,
 30j.
 1757 01.01 De Schuyter Hendrik f^s Jan, 17j.
 26.01 Penneman Guillaume Jacob f^s Domien, 3 weken
 19.09 Standaert Guillaume, 86j.
 17.10 Vermeulen Alexander, eremiet, 52j.
 1758 27.11 Van Hove Gillis, 72j.
 03.12 Coopman Guillelma, wed. Gillis Van Hove
 1759 02.01 De Blocq Bernardina f^a Jan Baptist (baljuw), 5 m.
 10.01 De Decker Joos, 77j.
 03.04 Maenhout Boudewijn, 88j.
 05.04 Penneman Frans Carel f^s Domien, +Aalter
 08.06 Pollet Jozef f^s Pieter, 50j. Gent
 07.11 Liebaert Livina f^a Cornelis, 88j.
 1760 25.05 Bogaert Petronilla, echtg. Gillis Lambrechts, 60j.

- 1761 01.07 Aerens Maria Francisca, echtg. Jan Maenhout, 42j.
 06.08 Maenhout Maria Anna f^a Jan, 14j.
 23.08 Van Vynckt Hendrik, pachter kasteelgoed, 60j.
- 1762 30.03 Verhelst Joanna, wed. Guillaume Vander Ginst, 82j.
- 1763 14.02 Mortier Jan, eremiet, 26j.
 12.06 Vande Veire Livina Cornelia, echtg. Jan Van Vynckt
 (marktschipper), 39j.
- 1764 03.03 Braet Livina Theresia f^a Gillis, 22j.
 16.07 Cocquyt Frans f^s Guillaume, 22j.
- 1765 04.01 Vande Voorde Alberta f^a Andries (koster), 11j.
 06.03 Standaert Emmanuel f^s Pieter, 17j.
 05.11 Maenhout Pieter, 45j.
- 1766 17.01 Martens Livina, echtg. Pieter Van Nevel, 59j.
 21.05 Standaert Jan f^s Pieter, 28j.
- 1768 01.01 Vertriest Maria Anna, echtg. Gerard Standaert, 38j.
 22.01 Vande Voorde Isabella Cecilia f^a Jan Baptist, 31j.
- 1769 18.07 Daneels Joanna, echtg. Pieter Sutterman, 47j.
- 1770 15.03 Van Vynckt Jan, wed. marktschipper, 73j.
- 1771 07.07 Vander Sickel Jacob, chirurgijn, 43j.
- 1772 06.06 De Maere Maria Bernarda, echtg. Joos Wille, 28j.
 05.09 Sutterman Bernard f^s Pieter, 34j.
 25.09 Sutterman Jan Baptist, 61j.
- 1773 02.03 Braet Regina Petronilla, echtg. Bernard Joos Galens, 25j.
 14.03 Van Waeyenberghe Cornelia, wed. Pieter Van Erseele, 90j.
 15.04 Sutterman Pieter, wed., 86j.
 02.12 Lambrecht Frans, 83j.
- 1774 08.06 De Schrijvere Barbara, wed. Jan Van Kerrebrouck, 82j.
 13.06 Maenhout Maria Judoca f^a Ludovic, 16j.
 27.11 De Rycke Maria, echtg. Pieter Standaert, 64j.
 26.12 Welvaert Georgia f^a Georges, 50j.
- 1775 17.02 Standaert Pieter, 75j.
 08.06 Van Baeten Maria Margareta f^a Hermes?, 85j.
 12.08 Van Overwaele Pieter Frederik f^s Jan, 16j.
 29.11 De Muynck Pieter f^s Christoffel, 75j.
 19.12 Vande Voorde Andries, koster, 72j.
 27.12 Vande Voorde Hendrik f^s Andries (koster), 28j.
- 1776 05.01 Coddens Jan, 70j.
 02.02 Coddens Isabella f^a Jan, 73j.

- 19.07 Van Kerrebrouck Maria Theresia, echtg. Joos Maenhout, 55j.
- 1777 23.01 Bundervoet Lieven, eremiet
- 03.05 Willems Pieter, 71j.
- 29.07 Maenhout Carel f^s Pieter, 24j.
- 25.10 Sutterman Boudewijn, 60j.
- 1778 01.05 Coopman Maria f^s Pieter, 73j.
- 15.05 Maenhout Maria, wed. Jan Sutterman, 70j.
- 04.09 De Witte Petronilla, echtg. Carel De Muynck, 50j.
- 25.10 Bogaert Livina, wed. Frans Lambrecht, 88j.
- 1779 27.01 Van Overwaele Jan, 50j.
- 01.04 Braet Livina, wed. Gillis Braet, 78j.
- 01.04 De Muynck Joanna Petronilla f^s Carel, 27j.
- 08.04 Braet Maria Rosa f^s Pieter, begijn, 62j.
- 15.04 Braet Petrus Frans, 56j.
- 1780 04.01 Rutsaert Joanna f^s Frans, 64j.
- 01.03 Sutterman Joos f^s Boudewijn, 20j.
- 13.07 Verstraeten Frans f^s Jan, 58j.
- 1781 31.07 Steyaert Jacob Philip, griffier, 74j.
- 29.10 Vanden Bossche Pieter, 70j.
- 07.11 Vander Sickel Regina f^s Jacob (chirurgijn), 19j.
- 1782 12.01 Vanheyste Francisca, wed. Pieter Willems, 70j.
- 04.06 Lambrecht Petronilla, echtg. Jan Van Maldeghem, 66j.
- 18.10 De Pauw Theresia, echtg. Geeraert Standaert (burgemeester), 42j.
- 24.10 Dhuyvetter Boudewijn f^s Pieter Frans, 28j.
- 1783 11.02 Lambrecht Gillis, wed., 91j.
- 1784 09.01 Maenhout Boudewijn f^s Pieter, 27j.
- 05.01 De Decker Theresia, wed. Pieter Maenhout, 58j.
- 21.02 Martens Brigitta, echtg. Pieter Dhuyvetter, 56j.
- 07.07 Schoorman Joanna Maria (+Gent), echtg. Jozef Antoon van de Woestijne (heer van Hansbeke), 38j., in koor familieelder

Nabeschouwingen.

Het oudste parochieregister van Hansbeke werd aangelegd door pastoor Frans Diericx (1624-1645). De eerste overlidensakte in de *index mortuorum ab 1624* luidt: *15 martii obiit laurentius van rentergem fs laurentius*. De overige sterfakten van zijn hand, even bondig als de eerste, geven geen enkele

aanduiding omtrent de begraafplaats van de overledenen. Hoewel de kerk, anno 1624, in een gebrekkige staat verkeerde die na verloop van decennia, ondanks bepaalde herstellingen, er niet veel op verbeterd was (2), lijkt het toch onwaarschijnlijk dat er tijdens het pastoraat van Frans Diericx geen enkele teraardebestelling plaatsvond. Uitgaven voor *supulture* benevens begrafenissen uitvaartkosten, vermeld in toenmalige staten van goed (c.q. Jacques Martens, baljuw, overleden 1618) verwijzen immers stellig naar een kerkgraf. De eerste vermelding in vernoemd register van een begrafenis in de kerk werd ingeschreven door pastoor Petrus Swevers (1645-1694): (1645, 12 xbris) *eodem die D(ominus) franciscus dierix, (sepultus) in eccle(sia)*. Verschillende overlijdensakten van de hand van pastoor Swevers vermelden *sepultus (sepulta) in coemeterio* (begraven op het kerkhof), vooral voor volwassenen. Andere sterfakten, vooral van kinderen maar ook van volwassenen, geven deze toelichting dan weer niet. Deze schijnbare onregelmatigheden zouden kunnen wijzen op een zekere vergetelheid of nalatigheid van de inschrijver, zodat het dan ook mogelijk zou kunnen zijn dat met de sporadische notities *sepultus (sepulta) in ecclesia* niet alle kerklijken werden aangeduid.

Na het overlijden op 30 januari 1694 van pastoor-deken Swevers werd het overlijdensregister tot 3 maart 1696 bijgehouden door Jacob Gheerts, deservitor. Voor alle overledenen, kinderen nochtans uitgezonderd, noteerde hij de begraafplaats, het kerkhof of de kerk. De lijst van de kerkgraven tijdens zijn ambtstermijn lijkt derhalve volledig.

Pastoor Herman Lamme (1696-1727) vermeldt gedurende zijn pastoraat slechts twee begrafenissen in de kerk, namelijk van Catharina Van Wassenhove (+1708) en van de echtgenote van de heer Basilius uit Gent (+1714).

Vanaf 1713 tot 1784 werden evenwel in de kerkrekeningen de ontvangsten vermeld van *sepulture rechten vande ghone die sijn begraven inde kerkcke*, evenals de namen van deze overledenen. Deze rechten bedroegen tien schellingen (of een half pond groten) voor een volwassene en drie schellingen en vier deniers voor een kind. De lijst van de kerklijken gedurende deze periode is dan ook volledig, met uitzondering van enkele namen omstreeks de jaren 1717, 1718, 1729, 1732 en 1737 waarvoor de kerkrekeningen ontbreken.

Intussen werd het overlijdensregister aangevuld door Jan Vanden Bossche pastoor (1727-1742), Jan Herman deservitor (1743-1761) en Jan Van Baeten pastoor (1761-1805). Vanaf begin 1754 vermelden de akten opnieuw de begraafplaats van de volwassenen (op het kerkhof of in de kerk), niet van de kinderen. Tussen de aanduidingen in het parochiaal register en in de kerkrekeningen is er volledige overeenkomst. Enkel Maria Bernardina De Blocq, het 5 maand-oude dochtertje van de baljuw, werd door pastoor Herman niet vernoemd terwijl pastoor Van Baeten de begrafeningen in de kerk tijdens de jaren 1782-1784, waaronder Brigitta Martens als laatste (+21.02.1784), niet meer specificeerde.

Toch werd na de uitvaardiging van het (verbods)decreet van 26 juni 1784 nog een uitzondering gemaakt voor de weledele mevrouw Joanna Maria Schoorman, die op 7 juli 1784 te Gent overleed. Ze was de echtgenote van de weledele heer Joseph Antoon Ludovic van de Woestijne, heer van Hansbeke. Ze werd bijgezet in de familiekerelder in het hoogkoor (*sepulta in ecclesia in choro in cavea mortuaria familiae*).

Domina Maria Teresia Coleta Hamelinck filia Rochi, die te Gent stierf op 23 november 1788, 70 jaar oud, werd (vermoedelijk als eerste) op het kerkhof te Hansbeke in een grafkerelder begraven (*in caemeterio sepulta in cavea*).

Het onderzoek naar de volledigheid van de naamlijst van de kerklijken kan als volgt worden samengevat.

Het blijkt dat in de perioden, waarvan de gegevens volledig zijn, ruim 5% van de overledenen in de kerk begraven werden, een percentage dat alleszins kenmerkend is voor de (gehele) 18e eeuw.

Het aantal gekende kerklijken beloopt 211, hetzij 173 volwassenen (ca. 84%), 33 minderjarigen (< 25 j.) waaronder 4 jonger dan 1 jaar en 5 waarvan de leeftijd niet kan vermoed worden, hetzij 111 (52,6%) van het mannelijk en 100 (47,4%) van het vrouwelijk geslacht.

Periode	Gegevens	Aantal overledenen	Kerklijken Aantal	%
15.03.1624-11.12.1645	geen	465		
12.12.1645-29.01.1694	onvolledig	1.329	29	≥ 2,2
30.01.1694-06.03.1696	volledig	145	8	5,5
07.03.1696-31.12.1712	(g)een	642	1	—
01.01.1713-31.12.1739	onvolledig	1.246	50	≥ 4,0
01.01.1740-26.06.1784	volledig	2.231	122	5,5
07.07.1784			1	
			—	
			211	

Onder de elite, die in de kerk begraven werd, bevonden zich vooreerst familieleden van de heer van de heerlijkheid van Hansbeke (vrouw en kinderen) en enkele *afsetenen* (en hun familieleden), die te Hansbeke vermoedelijk een buitenverblijf hadden. Ze vormden het summum van de dunne toplaag. De overigen waren vertegenwoordigers van de magistraat (baljuws, burgemeesters, schepenen), ambtenaren (griffier, ontvanger), dorpsnotabelen (chirurgijn, schoolmeester, koster), grote landbouwers, kooplui, een marktschipper en enkele ambachtslieden, evenals hun respectievelijke echtgenoten en kinderen, de parochiegeestelijkheid (pastoor, coadjutor), de eremieten uit de kluis te Hansbeke, vrouwelijke religieuzen (begijn, geestelijke dochters) en tenslotte een getrouwe pastoorsmeid.

De meest voorkomende familienamen zijn:

De Muynck 12	De Decker 5
Maenhout 12	Martens 5
Braet 10	Vanden Bossche 5
Lamme 8	Vande Voorde 5
Sutterman 7	Van Kerrebrouck 5
Standaert 6	

Albert MARTENS, Dent

Noten.

- (1) Y.HOLLEBOSCH-VAN RECK, V.MEILANDER, *Rendez-vous met Magere Hein*, Gent, 1986, blz. 35.
- (2) J.VAN DE CASTEELE, A.MARTENS, *Hansbeke in de Visitatie-verslagen van bisschop Antoon Triest, in Het Land van Nevele*, jg. XIX (1988), afl. 2, blz. 131-145.

Tweede weekend van juli

UITREIKING VAN BEDEVAARTVAANTJES

VAN DE H. DONATUS

tijdens de avondmis op

zaterdag 11 juli (18.30 u.) en

de hoogmis op zondag 12 juli (9 u.).

HET PATERSHUIS TE NEVELE (1663-1796)

Nadat J. Van de Castele een belangrijk artikel schreef over de “Grauwe Zusters of Penitenten-Rekollektinen te Nevele, 1502-1784” (1), verscheen nu in de reeks “Minderbroederskloosters in de Zuidelijke Nederlanden” een artikel over het Patershuis te Nevele door pater Jozef Baetens (2).

Pater Baetens bespreekt vooral de tweede periode van het Nevels klooster: het Slotklooster.

Zuster Johanna a S. Bernardino (Janneken de Wagheneere) veranderde het Nevelse klooster met zijn zeven grauwezusters op 15 augustus 1655 tot een slotklooster (3). Dat was immers het verlangen van het Concilie van Trente. Maar een slotklooster had dan ook zeker een of meer priesters nodig voor de mis, de biecht, enz.

Die woonde(n) dan ook buiten het klooster en toch zo dicht mogelijk. Voor Nevele werd dat volgens J. Van de Castele, de villa Marie-José in de Langemunt 12. In dat patershuis of *paterije* woonden de verantwoordelijke biechtvader, de pater-socius die hem hielp of verving, en een lekebroeder die zorgde voor het onderhoud van huis en groententuin, enz. De eerste biechtvaders, Dominicus Le Gay (1657) en Martinus de Lannoy (12662) huurden een huisje of kwamen van Gent, want eerst op 15 februari 1663 schonk de heer van Nevele, Jean Martin della Faille, aan de zusters de toelating tot aankoop van een aanpalend erf van ongeveer 200 roeden; en op 5 maart 1663 bekrachtigt het college van burgemeester en schepenen van Nevele die toelating. Dat patershuis mocht niet uitgroeien tot een klooster, want dat zou de abt van Drogen nooit dulden: hij bezat immers het patronaatsrecht van de parochie van Nevele.

De zusters kochten in 1663 de grond (4), maar de paters betaalden later alles zelf.

Verder bespreekt pater Baetens de bewaarde ‘omzendbrieven’ die van het ene klooster naar het andere werden gestuurd. De verantwoordelijke van het huis moest daarop schrijven op welke dag hij die had voorgelezen.

Over het dagelijks leven in het patershuis weten wij weinig: zij lazen als kleine communauteit de uren van het brevier gezamenlijk (metten, lauden, primen, tertsen, nonen, vespers en completeen); zij hielpen in de omliggende parochies voor mis en predicatie, trokken op bedeltocht, enz.

Toen in 1698 de “pointers en setters” eisten achterstallige grondlasten te betalen, verleende Karel II, koning van Spanje, op 29 april 1698 vrijstelling, mits betaling van een som en een jaarlijkse mis op zijn naamfeest.

Ook kwamen zij in proces (1747-1749) met Frans D’haenens, hun buurman: die had de afwatering afgesloten omdat zij hem te veel schade toebreacht.

Wanneer Marie-Anne Van Doorne, de echtgenote van de syndicus (de persoon die de wereldlijke zaken van een klooster behartigt) en van de griffier van Nevele, A.F. Van Hulle, sterft op 24 september 1767, wilde zij in de kapel van de zusters begraven worden en schenkt daarvoor een rijke fundatie, o.a. 400 missen te lezen door de paters.

Zij verlangde ook een plechtige lijkdienst eerst bij de zusters en daarna in de parochiekerk.

Maar daartegen rijst het verzet van de abt te Drogen. De syndicus wordt door de provinciaal overhaald aan de parochiekerk de voorrang te verlenen.

Daar Jozef II alle contemplatieve kloosters als *onnoodig* verklaarde, poogden de zusters een meisjesschool te openen en *krankzinnige personen te bewaeren*; ook de paters waren bereid *het onderwijs van het jonck mannegeslagt* op zich te nemen. Toch werd het zustersklooster opgeheven en op 5 juni 1784 verlieten de zusters hun klooster, dat in beslag werd genomen. In juli 1784 werden meubilair en kerkornamenten verkocht. Ook het terrein van de paters wilde men verkopen, maar die tekenden verzet aan, omdat zij zelf eigenaar waren van het patershuis en niet de zusters.

Pater Van Loo van Ieper was de laatste verantwoordelijke. Waarschijnlijk bleven de paters te Nevele tot aan de opheffing van de kloosters in september 1796.

Tot hier een kort, maar belangrijk artikel voor de geschiedenis van Nevele. Pater Jozef Baetens, O.F.M., heeft het opgebouwd met heel wat archiefbronnen, bijzonderlijk uit het archief van de Minderbroeders te Sint-Truiden.

Hij vermeldt verschillende malen het interessant werkstuk van J. Van de Castele.

In een bijlage geeft hij de namen van een kleine vijftig paters-biechtvaders die tussen 1657 en 1782 te Nevele verbleven.

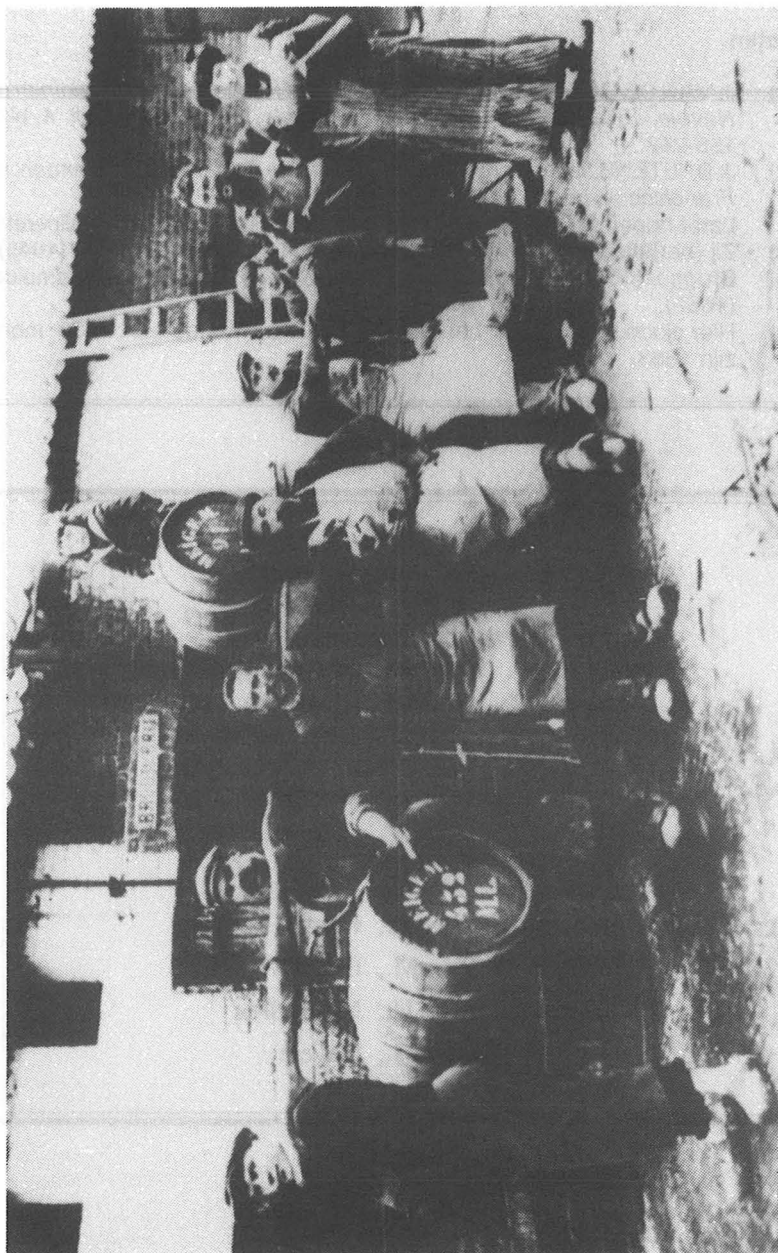
J.G.M. VAN DEN HEUVEL

Noten

- (1) J. VAN DE CASTEELE, *Grauwe Zusters of Penitenten-Rekollektinen te Nevele, 1502-1784*, in *Het Land van Nevele*, jrg. IX (1978), afl. 4, blz. 155-242.
- (2) J. BAETENS, *Minderbroederskloosters in de Zuidelijke Nederlanden*, in *Franciscana*, jrg. 45 (1990), blz. 59-73.
Later hopen wij de volledige tekst van dit artikel te kunnen publiceren.
- (3) Zij (her)stichtte de kloosters van Veurne (1639), Hondshoote (1645), Brugge (1645), Oudenaarde (1648), Nevele (1655) en Diksmuide (1662).
- (4) Hier sloop een foutje in het mooi artikel. Blz. 64 onderaan: 1633, moet zijn 1663.

STEUNENDE LEDEN

Braet A., Erembodegem
Graaf de Bousies-Borluut, Hansbeke
De Pauw W., Nevele
Duerinck A., Nevele
Lemey J., Gent
Speekaert A., Brugge
Strobbe P., Gent
Van Welden M., Etikhove
Verhaege H., Merendree
Wannyn J., Nevele

**UIT HET OUDE FOTOALBUM:
BROUWERIJ MAURICE LEMMENS-HELENE VAN DER
VENNET TE MEIGEM**

De brouwerij lag langs de Kouterstraat. . Op het vat rechts vooraan herkennen we de initialen ML (Maurice Lemmens). De foto werd in 1910 genomen. Het bier werd uitgevoerd op een legger. Bovenaan lagen vijf vaten, onder de legger hingen in de kettingen twee vaten. Elk vat bevatte 160 l bier. Wekelijks reed de brouwerij Lemmens naar Gent en Berlare.

Bij gebrek aan grondstoffen (hop, mout, gerst) moest de brouwerij in 1915 haar activiteiten staken. In 1917 eiste de Duitse bezetter al het koper uit de brouwerij op. De koperen ketels en leidingen werden uitgebroken en het brouwen hield definitief op.

Voor de identificatie van de personen kon ik gebruik maken van de notities uit de heemkundige documenten van ons betreurd bestuurslid Armand Bauwens (+) uit Meigem en uit de documentatie van Antoine Janssens, conservator van het museum „Rietgaverstede” te Nevele.

Van links naar rechts herkennen we:

Paul (Napoleon) Billiet, Kerkstraat 2 Meigem (°Vinkt 10.9.1891);

Leon (Leonce) Janssens, Kerkstraat 3 Meigem (°Zeveren 9.9.1889--Rock Island 30.1.1951), na de oorlog naar Amerika vertrokken met zijn vrouw Judith Nottebaert, Karmstraat 6 Meigem (°Meigem 10.9.1890);

Emiel Van Aal, Kerkstraat 4 Meigem (°Meigem, 29.7.1884), timmerman; Gustaaf Van den Berghe, Langemunt 31 Nevele, (°Nevele 31.7.1865--1940), kuiper te Nevele;

Paul Lemmens (kleine jongen boven op de kuipen), Kouter 6 Meigem (°Meigem 24.8.1907);

Cyriel De Witte, Dries 5 Meigem (°Meigem 13.9.1889);

Prosper Nottebaert, Karmstraat 6 Meigem (°Meigem 19.11.1896), broer van Judith;

Alois Van Daele, Vierboomstraat 2 Nevele (°Nevele 26.6.1895--Gent 1946);

Clara Nottebaert, Karmstraat 6 Meigem (°Meigem 7.11.1898), zuster van Prosper en Judith, was meid in het gezin Maurice Lemmens.

J.L.

NOG EENS LOVAERT

Na het verschijnen van de bijdrage over het Lovaertorgel van Oudenaarde in *Het Land van Nevele*, jg. XXII (1991), afl. 2, ontvingen we enkele gegevens over de vernieuwing van het kerkorgel van Gottem (1).

Over dit orgel is zeer weinig geweten (2). We vermoeden dat het gebouwd werd door een ander orgelbouwer en in 1871 werd hersteld door Louis Lovaert die toen in de Sint-Pietersnieuwstraat te Gent woonde.

We geven hieronder de tekst zoals hij werd ingeschreven in het *Liber Memorialis* van Gottem:

“De kerkorgel is eenen slegte staat bevonden zijnde, word geheel vernieuwd en van nieuwe spelen vermeerderd door d' heer Louis Lovaert, orgelmaker te Gent, waarvan de bekostiging te samen hebben belopen tot de som van vier en twintig honderd franken, welke som is geheel voldaan door den heer Pastoor, door eigene penningen en met omhalingen door hem gedaan bij de welhebbende ingezetene der gemeente en met spaarpenningen in de kerkrekening gedurende drij jaren te samen gebracht.

den 1 Januari 1871, pastoor C.Posschelle.”

Onder de bovenstaande tekst heeft een andere hand het volgende geschreven:
“Ontvangen van C.Posschelle, pastoor te Gottem de som van honderd vijf en zeventig franken over het slot van rekening van eene gezamenlijke som van twee duizend vier honderd franken over vernieuwen en plaetsen van een kerkorgel te Gottem.

Te Gottem den 17 januari 1874, getekend L.Lovaert.”

Antoine JANSSENS, Nevele

Noten

- (1) Hartelijk dank aan de heer en mevrouw Arnold Vandenbroucke-Delmote, Oude Heirbaan 103, Gottem voor de gegevens.
- (2) Het orgel waarvan sprake werd niet vermeld in:
F. DE POTTER - J. BROECKAERT, *Geschiedenis van Gottem*, Gent, 1864.
G. POTVLIËGHE, *Het historisch orgel in Vlaanderen*, Brussel, 1974.
G. POTVLIËGHE, *Nieuwe gegevens over het werk van de orgelmakers Lovaert*, in *Het Land van Nevele*, jg. III (1972), afl. 4, blz. 209-227.

V. GAUBLOMME, *Gottem. Herinneringen uit de tijd van toen*, Gottem, 1978.

Aan de hand van foto's van het binnenste van de kerk uit het boek van V. Gaublonne hebben we een vermoeden dat het orgel moet vernield zijn bij de beschieting van de kerk op 24 mei 1940. Op een foto van 1977 zien we het zangkoor rond een nieuw klein orgel opgesteld staan.

Deze notitie in het Liber Memorialis beweert nog eens de activiteit van de familie Lovaert.

Volgende artikelen over Lovaert verschenen tot nu toe in ons tijdschrift „Het Land van Nevele“:

GH. POTVLIËGHE. *De familie Lovaert, orgel- en beiaardbouwers*, extra-aflevering, juli 1972.

GH. POTVLIËGHE, *Nieuwe gegevens over het werk van de orgelmakers*, jg. III (1972). afl. 4 blz. 209-227.

A. JANSSENS. *Nog over de orgelbouwer Leo Lovaert*, jg. IV (1973), afl. 1. blz. 17-18.

X. *Recital op het Lovaert-orgel te Poesele*, jg. IV (1973), afl. 2, blz. 110-112.

J. TAELDEMAN, *Een Lovaert-fonds?*, jg. IV (1973); afl. 2. blz. 112-113.

A. JANSSENS, *Het Lovaert-orgel van Markegem*, jg. XX (1989), afl. 1. blz. 64-66.

R. BUYSSE, *Een Lovaert-orgel te Lemberge*, jg. XX (1989), afl. 1. blz. 66-71.

P. ROOSE. *Addenda bij de geschiedschrijving over de orgelmakers Lovaert*, jg. XX (1989), afl. 4. blz. 301-306.

A. JANSSENS, *Het Lovaert-orgel te Oudenaarde*, jg. XXII (1991), afl. 2. blz. 170-174.

Wandkappelletje, toegewijd aan O.L.Vrouw,
in de wijk Ro te Hansbeke (1992).
(Foto L. De Ruyck- Landegem)

VIJFTIG JAAR GELEDEN: EEN MARIAKAPELLETJE ALS DANKBETUIGING

In het interbellum ontwikkelde zich een nieuwe woonkern op de wijk Ro te Hansbeke: een negental huizen waaronder een tweewoonst, gespreid in een open lintbebouwing langs de westkant van de Rostraat tussen het Rattekasteel en de toenmalige herberg "In Rho" van Jules De Boever.

Bij het uitbreken van de tweede wereldoorlog waren de huizen, van zuid naar noord, door de volgende echtparen bewoond:

Alfons De Mey, werkman, en Hortense De Maegd

Achiel Oosterlinck, draadlegger, en Martha Coopman met hun kinderen Maria en Oscar

René Oosterlinck, smid, en Martha Wille

Alfons De Pau en Leonie De Reu, weduwe van Frans Van Landschoot, met stiefdochter Germaine Van Landschoot

Charles Geirnaert, werkman, en Mietje De Wispelaere met zoon Richard, dagbladverkoper

Oscar Vriendt, brouwersgast, en Germaine De Wulf met dochter Antoinette

Camiel Mortier, kasseilegger, en Maria Leonie Dekens

Henri De Schrijver, landbouwer, en Alida Vande Walle

Maurits Dobbelaere, werkman, en Irma Vande Walle.

Ze hokten er samen onder het dreigend onheil van de bange meidagen en deelden lief en leed tijdens de lange oorlogsjaren. Groot was de opluchting toen de gemeente bij de bevrijding in 1944 gespaard bleef van vernieling en ongeluk.

Op voorstel van Mietje De Wispelaere besloten de buurtbewoners langs de Rostraat een eenvoudig kapelletje te bouwen als dank aan Onze Lieve Vrouw. Mietje, die samen met haar zoon Richard huis aan huis dagbladen bestelde, hield op haar ronde een geldinzameling onder de bewoners van de wijk Ro. De families Geirnaert en Van Landschoot, die naast elkander woonden, stelden aan de straatzijde, op de gemeenschappelijke perceelsgrens, elk een lapje grond ter beschikking. Leon Verthriest, aannemer van bouwwerken te Hansbeke, bouwde er een wandkapelletje in een heldere gevelsteen volgens een eigen ontwerp. De totale kostprijs ervan bedroeg 22.000 fr. (na de Guttoperatie).

**Richard Geirnaert, weduwnaar van Germaine Van Landschoot,
huidige eigenaar van de lapjes grond waarop
het kapelletje staat.
(Foto A. Martens, Gent)**

Het kapelletje bestaat uit een tuitvormige wand (h=2,40 m, b=1,55 m, steen 22x10x4) ter dikte van anderhalve steen, afgedekt met een nokpan en twee rijen platte dakpannen. Tegen de wand is een éénsteens muurtje (met uitgespaard offerbusje) als altaartafeltje aangebouwd waarop een houten kastje staat, dat onlangs door Dirk Van Hove vernieuwd werd. In het witblauwgeverfde kastje, met glaswand en zinken dakje, prijkt een gipsen beeld van Onze Lieve Vrouw met het Jezuskind, liggend in haar gekruiste armen. Naast het Mariabeeld pronken vaasjes met kunstbloemen. Vier lampjes in armatuur zijn aangesloten op het elektriciteitsnet van de woning van Richard Geirnaert. Het opschrift

O.L.Vrouw

Dank voor de bescherming van Ro

getuigt van de blijvende dankbaarheid van de huidige bewoners van de wijk. Boven de nis, in de tuit van de achterwand, vormen uitstekende bakstenen een kruis. Vóór het muurkapelletje is een bloembak en een knielbank uitgemetseld.

Margriet De Bruyne, die op Ro de omhaling deed voor de recente heropfrissing van het kapelletje, staat heden ten dage in voor het onderhoud.

Onder impuls van de parochieherders verzamelen de buurtbewoners en verscheidene parochianen sedert jaren op de avond van de derde woensdag in de meimaand aan het kapelletje voor een korte Mariahulde, een gebed en een lied (1).

Albert MARTENS, Gent

Noot.

- (1) Met dank aan Richard Geirnaert en Hector De Schuyter voor de verstrekte inlichtingen.

VAN HERBERGEN, HERBERGIERS EN TAPPERS TE NEVELE

Over de drankhuizen van Nevele vóór 1600 weten we zeer weinig. Door een plakkaat van 1569 weten we wel dat de verkoop van bier of wijn zonder vergunning verboden was. Alle natte maten dienden geijkt te zijn.

In 1704 volgde een herziening en aanvulling van het oude plakkaat. Een politieverordening legde de verkoop van dranken in de *Stede van Nevele* aan banden. In 1774 werd een lijst opgesteld van alle herbergen en brandewijnhuizen van het Land van Nevele.

Niettegenstaande al de verordeningen die bepaalden dat het aantal herbergen moest in verhouding staan tot het bevolkingscijfer, groeide het aantal herbergen te Nevele in de loop van de 18e en 19e eeuw zeer sterk. Zo sterk zelfs dat elke straat in Nevele-binnen tientallen herbergen bezat; enkele hadden een naam, het grootste aantal echter niet. In tellingslijsten vindt met de namen terug van de herbergiers en tappers (1); zeer veel vrouwen waren ingeschreven als tapster.

De gemeenteraad van Nevele vaardigde op 8 april 1897 een bijzonder politiereglement uit voor de herbergen en kroegen te Nevele. We lichten enkele punten uit dat reglement dat in elk drankhuis diende uit te hangen op een goed zichtbare plaats.

De drankhuizen dienden gesloten te zijn van 21 uur tot 4 uur 's morgens vanaf 1 oktober tot 31 maart. Gedurende de zomerperiode, van 1 april tot 30 september, moest men sluiten van 22 uur tot 3 uur 's morgens. Degenen die gedurende de sluitingsperiode toch drank schonken werden zwaar beboet. Herbergen die een vreemdelingenregister bijhielden werden van de reglementering vrijgesteld.

Het plaatselijk bestuur liet elke dag, gedurende vijf minuten, de *aftochtklok* luiden op het avonduur bepaald in het reglement.

De wet Vandervelde (2) op het drankmisbruik bracht wel enige vermindering mee van het jeneververbruik in de herbergen maar wat in de herberg niet meer mocht deed men in de achterkeuken. De klant, belust op een *druppelken* stapte de herberg binnen en vroeg aan de waard of waardin of hij *het kindje eens kon*

zien, bedoeld was natuurlijk de jeneverfles.

In deze bijdrage over de Nevelse herbergen vindt men voor elke gekende herberg een volgnummer, de naam van de herberg en van de herbergiers, tappers of tapsters en, voor zover gekend, de jaren dat ze de herberg uitbaatten. Het localiseren van de herberg was niet altijd mogelijk. We besluiten deze inleiding met een rijmpje dat in de vorige eeuw op de voorgevel prijkte van de herberg "In 't Land van Nevele", gelegen op Kerrebroek:

In 't Land van Nevele hier
tapt men bleek of bruin bier.

Gezondheid!

Lijst der Nevelse herbergen.

1. BOLDERSHOF

Tieltstraat, nu Cyriel Buyssestraat.

- 1912 Jules Vlaeminck houdt er herberg, hij is ook poeldenier.
- 1914 Herberg gesloten.
- 1946 Na het overlijden van Jules Vlaeminck wordt Ilbert Vervaeke de eigenaar.
- 1950 De herberg wordt verbouwd, de eigenaar richt er een agentschap in van het Landbouwkrediet.

1B.BOLDERSHOF

Oossekouter.

- 1919 Alfons De Meyer-Ampe vestigt zich als herbergier en landbouwer. In openlucht wordt een rolbaan aangelegd waar er met de kleine bol gespeeld werd.
- 1950 Naast de herberg wordt een nieuwe herberg gebouwd die het lokaal wordt van de Auto-Motorclub Nevele. De oude woning wordt privéwoning.
- 1957 Robert Van den Berghe richt de oude woning opnieuw in. In de bijgebouwen komt er een unieke collectie oude voertuigen zoals kapsjezen, tilbury's en karren.

2. DEN IJZER, TOURING, SPORTWERELD, BIJ JENNY, 'T WIEZEHOF

Langemunt.

- 1920 Achiël Steyaert, loodgieter en herbergier, is de oprichter van de herberg.
- 1935 Wordt lokaal van S.K. Nevele. De spelers hebben er hun kleedruimte. Ze gingen vandaar door *den Ophier* naar het voetbalterrein in de Oostbroek.
Wordt ook het lokaal van de duivenmaatschappij "Eerlijk duurt het langst".
- 1936 Petrus Arnauw is de uitbater.
- 1952 Petrus Arnauw verlaat de herberg en verhuist naar de Tielstraat. Roger Steyaert uit Bachte-Maria-Lerne wordt de nieuwe uitbater, er komt ook een fietswinkel.
- 1955 De herberg staat te huur; iemand met de bijnaam *De Vispiet* komt er wonen.
- 1956 De herberg is te huur.
- 1957 Irené Hautekeete wordt de nieuwe uitbater. In een bijgebouw van de herberg wordt een schietstand ingericht op de liggende wip. De maatschappij noemt zich "De Schipdonkschutters".
- 1958 Jules Dierikx-Germaine De Keyzer betrekken de herberg. Jules is Touring-wegenwachter en een bekend Nevels motorcrosser, aangesloten bij "A.M.C. Nevele". De herbergnaam wordt veranderd in "CAFE TOURING".
- 1960 Ruim twee jaar onbewoond.
- 1962 Op 1 september neemt Albert De Blaere, die het partijhuis van de S.P. verlaat, hier zijn intrek en de herberg krijgt de nieuwe naam "DE SPORTWERELD".
- 1970 Albert De Blaere verlaat de herberg.
Jenny Laquiere wordt er herbergierster en de naam van de herberg wordt "BIJ JENNY".
- 1980 Herberg staat te huur.
- 1985 De nieuwe uitbater noemt de herberg "'T WIEZEHOF".
- 1987 Sluiting van de herberg. Het wordt een privéwoning.

3. HET KLOEFKEN, DE PISTON, HET STAANDERKEN, SPORTWERELD, VISCHMIJN, BIJ GINETTE

A.C. Vander Cruyssenstraat, oud gevelhuis.

- 1880 Herberg "HET KLOEFKEN", uitgebaat door Petrus De Maegdt, taper en klompenmaker.
- 1912 Jules Van Lerberghe-Martha Bettens baten de herberg uit. Hij is kleermaker, zij tapster in "DE PISTON".
- 1920 Pieter Van Horebeke wordt uitbater.
- 1921 Weduwe Van Horebeke.
- 1933 August Landuyt-Julienne De Pestel houden de herberg open.
- 1935 Herberg gesloten.
- 1950 Heropening van de herberg door een Gents echtpaar. Hij noemde zich Truba en zij was Leonie. De herberg kreeg de naam "HET STAANDERKEN".
- 1952 In de nacht van 6 december vertrekken de uitbaters.
- 1953 Heropening als "CAFE SPORTWERELD" door Ghislain Van Wouterghem-Denise Bazijn. De uitbater heeft er zijn fietswinkel.
- 1959 Op 3 februari verlaat het gezin de herberg en verhuist naar de "VISCHMIJN".
- 1960 Heropening door Leon Van Wambeke-Germaine Viallis. Bij de opening was er nog geen bier zodat de herberg in de volksmond de naam kreeg van "Café zonder bier".
- 1960 Herberg gesloten. Een vrouw Ginette opende de zaak onder de naam "CAFE GINETTE". Na drie maanden was het café weer dicht en Ginette verhuisd.
- 1962 Heropend door Gustaaf Gysselinck, herbergier en metsers.
- 1963 Herberg definitief gesloten, wordt een privéwoning verhuurd aan René Eggerick-Clara Mestach.
- 1985 Na het overlijden van de bewoners verkocht aan de bloemenzaak "Creaafloor" van Johan Taveirne-Hilde Schelstraete. Het gebouw wordt een bergplaats.

4. DE CASINO, BOERENHOF

Kortemunt.

De "CASINO" werd niet afzonderlijk vermeld in de akten. Het was eertijds de brouwerij behorende bij de herberg "DE ROOS".

- 1738 Het hele complex komt in handen van Jacques Van Brussel.
- 1775 Jan Van der Piete.

- 1801 Hubert Hoobroeck Ter Hulle en Charles Louis Martens zijn de eigenaars. Het gebouw dat brouwerij en stokerij was werd omgevormd tot herberg.
- 1809 Marie De Pauw, weduwe van Joseph Verbeke, was er herbergierster.
- 1846 Eugenia Van Hulle.
- 1856 Jacobus De Meyer-Regina Hanssens.
- 1880 Leo Gallens-Amelia De Meyer.
De eigenaar is Emiel Lampaert en later Louis Lampaert.
- 1881 Carolus Van Haesebroeck - Hortense Bijtebier.
- 1892 Honoré Dossche-De Wulf, klompenmaker en hebergier.
- 1935 19 november. Maurice Pauwels-Rachel Waerniers. Hij is kapper. Het is ook het lokaal van S.K.Nevele. De herberg krijgt het uitsteekbord "CASINO".
- 1948 Achter de herberg wordt een nieuwe zaal gebouwd die gebruikt wordt als parochiezaal.
- 1955 Joseph Colman, baat ook een frituur uit.
- 1965 Op 1 januari is de herberg niet bewoond. In hetzelfde jaar brak er brand uit in de zaal. Na verbouwingen wordt de herberg vernieuwd. Tijdens deze werken ontdekte men de oude rioolgangen van de brouwerij die in verbinding stonden met de Nederkale.
- 1966 François Hefplack wordt de nieuwe uitbater. De benaming "CASINO" verdwijnt en de herberg kreeg de nieuwe naam "BOERENHOF".
- 1967 Arthur Van de Gehuchte-Albertine Van Coppennolle. Na het overlijden van haar man bleef Albertine herbergierster. Huidige eigenaar is mevrouw A.De Pauw-Lampaert. Nu is er een biljartclub, een kaartclub en de supportersclub van "H.De Clercq-vrienden".

5. DE CROONE

Aan het kerkhof en de *Thieltsen Heirweg*.

- 1682 Marcus Braet als eigenaar, Jan De Dapper als uitbater.
- 1774 Francies De Deckere.
- 1779 Wordt vermeld als "*de Croone op de plaetse*".
- 1791 Joris Mesiaen is eigenaar en Pieter Meganck uitbater. De herberg wordt in twee delen verbouwd. Het ene deel blijft "DE CROONE", het andere deel wordt de "ALFE MAENE".
- 1797 Jacobus Ricaud-Antonia De Cock.
- 1816 Weduwe Ricaud is herbergierster.

- 1846 Herberg wordt aangekocht door Bernard en Jacobus Sutterman. Ze is gebouwd op cijnsgronden van de gemeente.
- 1866 Onteigend en afgebroken voor het vergroten van het kerkhof en het bouwen van een uitleeshuisje en kerkhofmuur.

6. DRIJ WEGEN

Wijk Veldeken aan de samenkomst van de drie wegen.

- 1866 Eerste vermelding. Bewoond door Jan-Baptiste Dossche-Marie-Therese Haerens. Na het overlijden van Jan-Baptiste verhuist de weduwe naar de Kortemunt. Ze wordt de schoonmoeder van Felix Berijngier (3).
- 1889 Henri Verplaetse.
- 1920 Theofiel Van Heirzeele-Sidonie Madou.
- 1938 Zelfde bewoners.
- 1947 Uithangbord met de naam wordt verwijderd. De herberg wordt een privéwoning.
In deze landelijke herberg was het twee maal per jaar zeer druk, nl. op de derde kermisdag van Sinksen en septemberkermis. De dinsdag trokken vele dorpingen te voet of per fiets naar het Veldeken waar er gekaart, gebold en de ring gestoken werd.

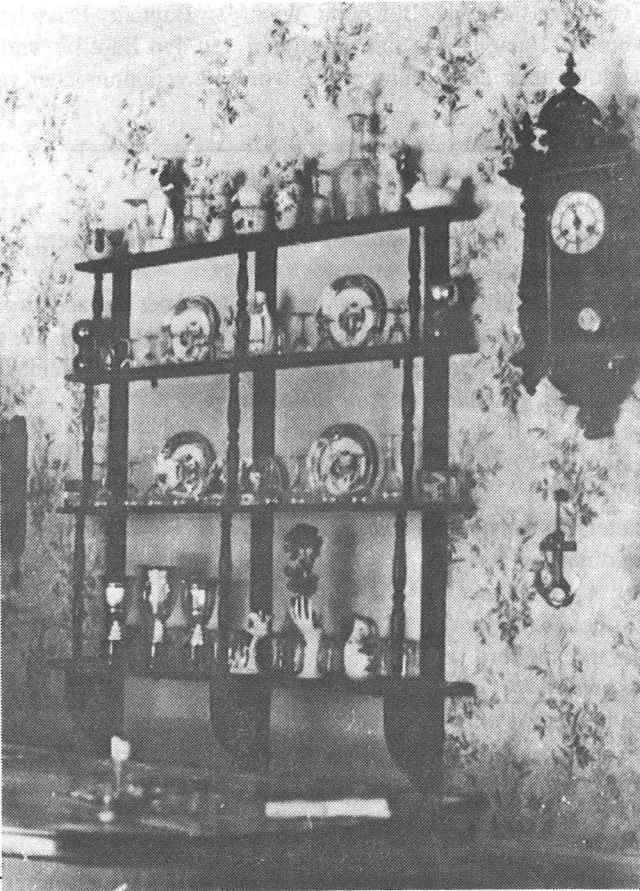
7. DE GRAAF VAN VLAANDEREN

Veldeken 18.

- 1846 Pieter Tuytschaever-Therese Steyaert.
- 1889 Ferdinand Waerniers.
- 1903 Petrus De Dapper.
- 1920 Camiel De Keyzer.
- 1935 Het uithangbord verdwijnt achter een glazen reclamepaneel van een brouwerij.
- 1950 De herberg is enkel nog toegankelijk op de weekends.
- 1952 De herberg wordt verbouwd tot privéwoning en het oude uithangbord komt te voorschijn. Het gezin Gerard Dhaene betreft de woning.

8. DE HERT

St.-Jansstraat. Met het graven van het kanaal van Schipdonk verdween een gedeelte van de straat en ook de herberg. Het was één van de oudst bekende herbergen van Nevele.

Achter de toog hing gewoonlijk het buffet met bier- en druppelglazen - 1947.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

- 1532 Herberg "DE HERT" staat te koop, het is een *behuisde stede metten broukethele en brouhalame* (brouwketel en brouwgerief).
- 1682 Guille Le Ducq is eigenaar van "DE HERT" en van de stokerij. Jan Le Ducq is de uitbater.
- 1689 Te koop als *huysstede ende erve*.
- 1705 Pieter Joos.
- 1747 Rogier Martens.
- 1748 Joseph Jooris.
- 1749 Pieter Van Brussel.
- 1759 Jan De Vos.
- 1776 Rochus Van der Sijpt.
- 1788 Lieven Van der Scheuren.
- 1793 De weduwe van Lieven De Dapper is er waardin.
- 1793 27 juli. Lieven Van den Berghe.
- 1809 Ferdinand Cannoodt-Reine De Meyer
- 1846 Pieter Cannoodt-Eugena Wanneyne, herbergier en schoenmaker.
- 1846 De herberg en bijgebouwen worden onteigend voor het graven van het kanaal van Schipdonk. De echtelingen verhuizen naar de Langemunt waar de man schoenmaker was en zijn vrouw winkelierster.

9. DE LEEUW VAN VLAANDEREN

Kernemelkstraat 27, nu A.C. Vander Cruyssenstraat.

- 1846 Josepha Verhenne, weduwe van Theodoor Van de Walle.
- 1856 Wordt de bakkerij Schelpe.
- 1866 Privéwoning.
- 1880 Theofiel Meersman-Theresia De Smet.
- 1883 Lokaal van de plaatselijke vinkenmaatschappij "De leeuw der vinken". De zettingen vonden plaats lang het kanaal van Schipdonk en in de dreef van het kasteel De Motte.
- 1918 Woning beschadigd door het oorlogsgebeuren. Het uithangbord verdwijnt.
- 1919 Herberg zonder naam.
- 1929 Overlijden van Marie-Theresia De Smet.
- 1930 Herberg wordt gesloten, wordt een privéwoning.
- 1936 Overlijden van Theofiel Meersman.

Uithangbord van de herberg "IN AMERIKA" (nr. 10),
begin deze eeuw.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

10. HET PAUWKEN, DEN PAUW, IN AMERIKA, HET VOLK

Tieltstraat 3, nu Cyriel Buyssestraat.

- 1682 Louys Van Wonterghem, eigenaar.
Martin De Weert, waard.
- 1630 "HET PAUWKEN".
- 1649 Overlijden van Philippus De Wulf echtgenoot van Joanne Van der Vennet. Hun kinderen Adriaan en Jan Frans erven de brouwerij. De herberg was toen bewoond door Joos De Loof.
- 1714 "DEN PAUW".
- 1737 Arnault Bruyneel.
- 1742 Philippus Devrient, herbergier, en Joanne CaECKAERT.
- 1762 Frans Van der Cruyssen
- 1774 Lieven Cannoot.
- 1793 Weduwe Lieven Cannoot.
- 1809 Lievin Hertoge-Marie-Anne Van Ooteghem, *cabaretier*.
- 1846 Joseph Van Hulle.
- 1846 Herberg gesloten, tijdelijk verhuurd aan dokter Felix Blomme.
- 1847 Leo Van Nevel, geen herberg.
- 1856 tot 1880. Pieter Mathieu-Marie-Therese Craeymeersch, huisschilder.
- 1881 Honoré Hautekete, stichter van een tabaksfabriek.
- 1903 en 1904. Niets vermeld.
De waardin van "DE PAUW" had de mooie bijnaam van "Belle Hostesse".
- 1912 Carolus Vereecken betreft de woning en houdt er herberg die hij de naam "IN AMERIKA" geeft.
- 1920 Virginie Van Horebeke, echtgenote van Jan-Baptiste Vereecke, herbergierster.
- 1928 Kinderen Vereecke: Alfonsine, Emma, Julie en Sidonie.
- 1956 Maurice Pauwels-Rachel Waerniers betrekken de herberg die nu de naam "HET VOLK" krijgt.
- 1957 Na het overlijden van Maurice Pauwels komt er een nieuwe uitbater, Jan Tack, kapper en herbergier.
Een gedeelte van de woning, de vroegere tabakswinkel, wordt verbouwd voor de burelen van de Ziekenbond "Steunt Elkander" en voor de Christelijke Sociale Werken. De herberg was ook het lokaal van S.K. Nevele.
- 1958 Jan Tack verhuist naar Deinze.
- 1959 Maurice Leenheer is de nieuwe uitbater maar hij verhuist nog in

De herbergen „De Casino” (nr. 4) en „De Roos” (nr. 11).
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

hetzelfde jaar.

- 1960 Emiel Van Lerberghe-Alice Van der Heyden betrekken "HET VOLK". De vroegere tabaksfabriek achter het hoofdgebouw wordt verbouwd tot vergaderzaal. In de herberg is een biljartclub gevestigd alsook de supportersclub "De Planckaertvrienden" van Willy, Walter, Eddy en Jo Planckaert. In het bijgebouw heeft Ziekenfonds Flandria haar bureel.

11. DE ROOS

Markt. Reeds vermeld in 1547, is het de oudste herberg van Nevele.

- 1682 Pieter Dauwe is eigenaar, Philip De Vist huurder.
- 1698 Franciscus Dhaenens-Catharina Luyens.
- 1717 Andreas Denamur-Marie Catharina Dhaenens.
- 1738 Bij het overlijden van Marie De Cocq verkoopt haar echtgenoot Jacques Braedt de herberg, brouwerij en branderij aan Jacques Van Brussel.
- 1767 Jacques Van Brussel uitbater.
- 1771 Joannes Van der Piete.
- 1774 Jan Baptiste Claeyaert.
- 1775 Jacques Van Brussel verkoopt het eigendom aan Jan Van der Piete.
- 1793 Jan Van der Piete verkoopt de herberg en bijhorigheden aan Guillielmus Leysele.
- 1801 Joseph De Graeve en Marie Van der Piete, weduwe van Jean Roncourt, verkopen het eigendom aan Hubert Hoobroeck Ter Hulle en Charel Louis Martens.
- 1809 Jan Francies Van der Cruyssen-Jacqueline Van Wanseele.
- 1846 Jan Francies Vander Cruyssen (zoon)-Julia Van Wassenhove, ouders van de schrijver Aldemar Camille Vander Cruyssen (4).
- 1851 Doet dienst als gemeentehuis.
- 1856 Pieter Cannoot-Eugena Wanneyne.
- 1880 Weduwe Helena Van Overbeke en zoon. Emiel Lampaert en later Louis Lampaert worden de nieuwe eigenaars.
- 1887 Frans De Ketelaere-Bijtebier. Na het overlijden van zijn echtgenote hertrouwt Frans met Emma De Vos.
- 1920 Na het overlijden van Frans De Ketelaere en Emma De Vos houdt hun dochter Clara de herberg open tot 30 april 1973.
- 1973 Yves Van Quaille-Van Hoecke. Zij houden een snackbar open.
- 1985 Christine De Pauw. "DE ROOS" wordt muziekkroeg, men schenkt er

streekbieren.

“DE ROOS” heeft een grote rol gespeeld in het cultureel leven van Nevele. Het was o.a. een logementshuis; in een aangebouwde zaal voerde de toneelvereniging “Moedertaal en Broedermin” vele toneelvoorstellingen op; de harmonie “St.-Cecilia” en later “De Verbroedering” hadden er hun lokaal en hielden er repetities; V.T.B.-Nevele was er gehuisvest; het was het lokaal van de N.S.B.-Oudstrijdersbond; reizigers konden er een lichte maaltijd gebruiken. “DEROOS” was een begrip voor kaarters en biljartspelers. De herberg heeft nog altijd de oude deuromlijsting met geknikte boog in natuursteen met rocailles in de aanzetten en een sluitsteen in de gebogen waterlijst.

12. DE SPRIET

Samenkomst van de Biebuyckstraat en Vierboomstraat.

- 1791 Joannes Minnens, weduwnaar van Catharina Van de Putte en echtgenoot van Joanne Francisca Bafort. Hij is herbergier en wagenmaker.
- 1850 Pieter Minnens, eigenaar van Sprietmolen.
- 1886 Louis Minnens verlaat de herberg.
- 1889 Charles-Louis Dobbelaere.
- 1912 Leonce De Cloedt-Louise Hoste, tapster.
- 1920 De herberg wordt gesloten. Maurits De Keyser-Baele richt er een kruidenierswinkel in. Hij is ingeschreven als handelaar.

13. DE SWAENE

Markt.

- 1542 en 1543. Emmanuel Van de Voorde.
- 1682 Charles Vernier.
- 1722 Carolus De Meyer-Petronella De Bruycker.
- 1741 Judocus De Waghenaere-Anne Marie Coppens.
- 1771 tot 1779. Carel Emmanuel Van de Voorde-Anna Debaets
- 1793 Weduwe Carel Emmanuel Van de Voorde.
- 1800 tot 1846. Philippe Bekaert, later Constantin Van Hove.
- 1830 De Nevelse burgerwacht, opgericht door burgemeester Minne, kwam er samen om vandaar naar de Hul te trekken en een opstand uiteen te drijven. De burgerwacht loste schoten en er viel een dode, nl. Theodoor Dierick van Zomergem.

- 1846 tot 1856. Jan Baptiste De Jaeger, later Theodore Van de Walle.
- 1856 August Cannoot-Marie Van de Walle
- 1866 Pieter Bettens-Caroline Vereecke, vlaskoopman en herbergier.
Kamiel Bettens-Lucie Van Landuyt, voerman. Hij was de uitbater van de postkoets en van de *char à banc* dienst Nevele-Landegem, Nevele-Deinze en Nevele-Gent.
- 1889 Weduwe Kamiel Bettens.
- 1902 Weduwe Kamiel Bettens-Lucie Van Landuyt
- 1920 August Bettens-Alice Claeysens
- 1937 Weduwe Alice Claeysens
- 1940 Bijna helemaal vernield tijdens de beschieting van Nevele. In een klein gedeelte werd een keuken ingericht dat ook dienst deed als herberg. Na de bevrijding verkocht de eigenaar, Maere, het puin aan Jerome Lootens.
- 1958 Het puin is opgeruimd en er worden op dezelfde plaats vier woningen opgetrokken waarvan één herberg wordt.

14. DE VISCHMIJN

Kernemelkstraat, nu A.C.Vander Cruyssenstraat, naast het kerkhof.

- 1901 Emiel Cleve, tapper en visverkoper verhuisde van de Vaart Links naar een kleine woning in voormelde straat.
- 1909 Hij verhuisde naar Kerrebroek
- 1912 Komt terug naar de Kernemelkstraat 1 waar hij een herberg opent onder de naam "DE VISCHMIJN". Hij heeft ook een kruidenierswinkel, is vishandelaar, trok naar markten en kermissen. Hij richtte eveneens een haringinleggerij en -drogerij op.
- 1920 Emiel Cleve-Alida De Vos.
- 1946 André Cleve-Anna Van Lerberghe zijn de uitbaters. In een bijgebouw wordt een danszaal en cinemazaal ingericht met de naam "Cinema Novy".
- 1959 Ghislain Van Wouterghem-Denise Bazijn, herberg en fietsenhandel. André Cleve-Anna Van Lerberghe baten verder de zaal uit.
- 1978 In de loop van de jaren zeventig heeft de herberg veel huurders gekend waaronder Roger De Meyer.
- 1982 Eric Cleve-Chantal Van Wouterghem zijn de nieuwe eigenaars en uitbaters.
Vóór 1940 hadden er jaarlijks de grote bolderskampioenschappen plaats die heel wat bolders en kijkers aanlokten. Het ene peloton na het

andere bolde er van zaternamiddag tot zondagavond. Het was een overweldigend gebeuren.

In de "VISCHMIJN" is de supportersclub Blauw-wit van S.K.Nevele, blauw-zwart van Club Brugge, de kaartclub "Onder de torenkaarters", de biljartclub "De Vischmijnstoters", de Koninklijke Maatschappij "De Leeuwvinken" en de minivoetbalpleeg "De Kouter", gevestigd.

15. DE WACHTZAAL

Wagenbrug, nu Graaf Van Hoornestraat.

- 1931 Maurice Van Maldeghem-Clara De Steur waren de eerste uitbaters van deze nieuwe herberg. De stoomtram, en later de elektrische tram, hadden daar hun halte.
- 1968 Albert Lauwers-Maria De Wulf.
- 1975 André Callewaert-Agnes De Wulf.
- 1984 Weduwe Callewaert.
- 1987 De herberg wordt verkocht en wordt verbouwd tot privéwoning. Het uithangbord verdwijnt.

16. DE ZWAAN

Blasiusdriesstraat 11.

- 1908 August Van Laere.
- 1920 Prosper De Paepe-Leontine Mestdagh.
- 1923 De herberg wordt gesloten, privéwoning.

17. OUDE AKKER, DE GROENE AKKER, DEN AKKER

Eind van de A.C.Vander Cruyssenstraat en hoek van Herman Lovelingstraat.

- 1793 Jacob Quickelberge ("DE AKKER")
- 1837 Vernoemd in een gemeenteraadsverslag ("DE OUDE AKKER"). Wordt uitgebaat door weduwe Josepha Verhenne.
- 1856 Jan Baptiste Madou-Eugenie De Puyd.
- 1866 Jan Frans Roets-Eugenia De Cloedt ("DE GROENE AKKER").
- 1880 Karel Landuyt-Seraphina Van Wambeke, tapper in "DEN AKKER".
- 1924 Kamiel Planckaert-Emma Landuyt, herberg en kruidenierswinkel. De herberg had een droge rolbaan.
- 1954 André Planckaert-Zoë Van Gele.
- 1969 Herberg gesloten, privéwoning.

18. ST.-JORIS, DEN BOMBARDON

Langemunt.

- 1866 Petrus Notte-Constancia Van de Walle, herbergiers.
Er zijn sterke vermoedens dat de herberg toen "ST.-JORIS" heette.
Op het eind van de 18e eeuw was ze bewoond door Jooris Christoffel-Marie De Dapper.
- 1920 Gustaaf Pieters-Zulma Kneuvelders houden de herberg "IN DEN BOMBARDON" open.
- 1935 Overlijden van Gustaaf Pieters. Zijn echtgenote Zulma Kneuvelders, bijgenaamd Zulma Braedt, blijft er herbergierster.
- 1956 Jeroom Pauwels-Clarisse D'Hoore zijn de nieuwe uitbaters. De herberg heropent onder de naam "CAFE SPORT". Het wordt het lokaal van voetbalclub S.K.Nevele en van de supportersclub van S.K.
- 1980 De herberg wordt gesloten, privéwoning.

19. DEN BONTE OS, DE NIEUWE POSTHORN, CAFE CENTRAL

Markt, laatste woning voor de C.Buyssestraat. Het uithangbord was in hout vervaardigd waarop een runderkop geschilderd was. Errond stond "DEN BONTE OS".

- 1846 Jan Baptiste De Jaeger.
- 1913 Adolf-Joseph Paermentier, schipper en eigenaar van twee waalschepen.
- 1920 Pieter De Moor-Christina Paermentier.
- 1927 De herberg wordt gesloten. Leopold Simoens hield er een schoenhandel en schoenmakerij open.
- 1936 Heropening van de herberg onder de nieuwe naam "DE NIEUWE POSTHORN". Leon De Vos-Julienne Dossche zijn de uitbaters.
- 1940 Weduwe Leon De Vos heropent de herberg onder de naam "CAFE CENTRAL".
- 1945 Het was het lokaal van de Nevelse Auto-motorclub.
- 1948 Daniël Goeteyn-Angèle De Vreese.
- 1954 De herberg wordt gesloten en verbouwd tot kruideniershandel VEGE.

20. DEN DOBBELEN AERENT

Meulenaarstraat, later Kernemelkstraat, nu A.C. Vander Cruyssenstraat.
Gelegen naast de huidige zaak "Diabolo".

- 1754 Vermelding van "DEN DOBBELEN AERENT".
- 1774 Frans Vercruyssen.

- 1793 Pieter Van Hoecke.
- 1806 Pieter Van de Walle-Josepha Verhenne.
- 1846 Weduwe Van de Walle.
- 1846 August Cannoot-Marie Constance Van de Walle.
- 1856 De uitbaters verhuizen naar een herberg op de Markt. De naam verdwijnt.

21. DEN GOUDEN APPEL, HET ZWART HONDEKEN, DUIVEN-LOKAAL, OUD DUIVENLOKAAL

Kernemelkstraat, nu A.C. Vander Cruyssenstraat tweede huis vanaf de Markt.

- 1846 Lievin Meire-Francisca Masco.
- 1866 Jan Meganck-Marie De Dourge.
- 1880 tot 1913. Emile Dobbels-Marie Hubertine Leduc
- 1914 tot 1936. Alfons Measure-Elisa Coghen. De vernieuwde herberg krijgt de naam "HET ZWART HONDEKEN". Alfons Measure was dorps schilder. Hij bespeelde de grote trom bij de harmonie "De Verbroedering".
Op het houten uithangbord was een gedeelte van de straat met de huizen geschilderd, vooraan stond een zwart hondje. Het uithangbord is een echt iconografisch document van de huizenrij met de hoek van de Markt. Het is in het bezit van dhr. Michiels van Deince.
- 1920 Alfons Measure-Elisa Coghen zijn de uitbaters. De herberg heet nu "DUIVENLOKAAL".
- 1934 Leonce Onderbeke-Jeanne Measure, tapper en barbier.
- 1938 Weduwe Onderbeke.
- 1951 Gentiel Brussee-Marie Van Lerberghe. De herbergnaam wordt "OUD DUIVENLOKAAL".
- 1953 Elza Brussee.
- 1960 Theophiel Van de Velde-Estère De Pestel. Lokaal van de Koninklijke Schuttersmaatschappij.
- 1968 Wordt open gehouden door jeugdverenigingen, enkel in de weekends.
- 1978 Privéwoning, renovatie van de voorgevel.

22. DEN EGELAERE

Eind van de Zeistraat, begin van de Egelaere.

- 1846 en 1856. August Verleyzen-Pauline De Bruine.
- 1864 Marie-Therese De Dapper.

De herberg werd verkocht aan Pieter D'Hooge, "koophandelaar", voor 2.000 fr. Het eigendom was 40a 80ca groot. Er hoorde eveneens een zwingelkot bij dat achteraan stond tegen de Hulbeek.

- 1868 Pieter D'Hooge. Hij verkoopt zijn eigendom aan Prosper Van der Braembussche die in Amerika verblijft. Na de verkoop wordt het een privéwoning.

23. DEN GOUDEN APPEL, DEN APPEL, DE PISTON

Langemunt, hoek met de Vaart Links.

- 1866 Marie-Pelagie Van Nevel.
1881 Kinderen Claeys. Lokaal van de schuttersmaatschappij St.-Sebastian.
1889 Adolf Dobbels-Helena Leduc, herbergier in "DEN APPEL".
1918 Beschadigd door de beschieting van Nevele.
1920 en 1921. Onteigend voor de nieuwe vaste kanaalbrug. De straat diende verhoogd en zodoende het gebouw gesloopt te worden.
1924 Nieuw hoekhuis. Het is weer een herberg met de nieuwe naam "DE PISTON".

24. DEN GOUDEN LEEU, GOUDEN HOOFD

Meulenaarstraat, later Kernemelkstraat en nu A.C. Vander Cruyssenstraat, bakkerij De Reviere. Alles wijst erop dat "DEN GOUDEN LEEU", "GOUDEN HOOFD", "DE LEEUW VAN VLAANDEREN" en "DE VLASBLOEM" verschillende namen zijn voor eenzelfde herberg.

- 1577 Eloy Claeys is tapper in de herberg "DEN GOUDEN LEEU".
1636 Joannes Beelaert is herbergier in "HET GOUDEN HOOFD" *binnen de stede*.
Later komt de naam niet meer voor.
Zie ook nr. 9 "DE LEEUW VAN VLAANDEREN" en nr. 44 "DE VLASBLOEM".

25. DEN GROENEN AKKER

Kernemelkstraat en hoek Oossekouter, nu A.C. Vander Cruyssenstraat.

- 1846 Livien Meire-Francisca Masco.
1866 tot 1875. Frans Roets, herbergier
1880 Emiel Van Maldeghem-Maria Van Speybroek, timmerman en tapper.
1912 Emiel Van Maldeghem verhuist naar zijn nieuwe woning en

Gebeeldhouwd 18e-eeuws middenstuk van de schouwmantel uit de herberg
"IN DEN INGHELE" (nr. 26). Bemerkt in het midden het engelenkopje.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

schrijnwerkerij in dezelfde straat nrs. 40 en 42.

- 1914 De voormalige herberg wordt gedeeltelijk onteigend voor het rechttrekken van de Biebuyckstraat richting Hansbeke. De gelagzaal en schrijnwerkerij verdwijnen.
- 1915 Privéwoning. Wat er van het vroegere gebouw nog rest wordt bewoond door Kamiel Haenebalcke-Victorine Pauwels. Later woonden er August en Madeleine Haenebalcke, daarna Jules Haenebalcke en nu Denis Haenebalcke.
- In de voormalige herberg was er in de gelagzaal een vloerbolspel. In de blauwe vloertegels waren twee koperen centen vastgeslagen die als *stake* gebruikt werden bij de vloerbolling. Dit volksspel werd in veel herbergen druk beoefend.

26. DEN INGHELE, DEN YNGHELE

Markt. Een der oudste herbergen *binnen de stede* van Nevele.

- 1567 Franchois De Wilde was er *weert ende tavernier*. Men gaf er logement.
- 1722 Egidius Devey-Kateline Van Damme, beiden afkomstig van St.-Martens-Lerne.
- 1750 De naam komt niet meer voor.
- De herberg is te situeren op de Markt, *rechtover de peirdemolen van de baronie, noordelijk de herberg De Swaen*, later bakkerij Lavent, opgevolgd door Adolf Vermeire, dan Raymond Poelman, nu René Van Laer-Lootens.

27. HET HAENTIN, DEN HAENE, IN HET HAANTJE

Meulenaarstraat, later Kernemelkstraat, nu A.C. Vander Cruyssenstraat.

De woningen van P.D'Hoker-Cleve en Kathleen Dias.

- 1574 Een van de oudste herbergen *binnen de stede van Nevele*, vermeld als *behuysde stede en herberghe*.
- 1682 Loys Van Renterghem is eigenaar van "HET HAENTIN" terwijl Jan Ovare uitbater is.
- 1765 Jan Baptiste De Vos.
- 1771 Sieur Francies Ignatius Stockman.
- 1773 "DEN HAENE".
- 1774 1779 & 1793. Joannes Bijn "IN HET HAANTJE".
- 1846 Seraphine Vander Vennet-Pauline De Backer.
- 1856 Leonard Roets-Vergina Van Allenmeersch.
- 1866 Geen herberg meer. Felix Dobbelaere-Justina Van Gansbeke,

touwslager en winkelierster. Hij had een scheprad geplaatst in de
ernaast lopende Poekebeek voor het in beweging brengen van zijn
spinnmolen.

- 1900 Leontine en Marie Dobbelaere.
1937 Bij het overlijden van Leontine Dobbelaere wordt het gebouw
verkocht in twee loten:
1e koop: René Cleve-Hanssens;
2e koop: Emiel De Wulf-Haenebalcke.
Door erfenis komen Paul D'Hoker-Rita Cleve in het bezit van de 1e
koop.
1982 Bij het overlijden van Emiel De Wulf wordt het gebouw verkocht aan
Kathleen Dias die er de zaak "Diabolo" opent.
De huidige gebouwen werden opgetrokken in 1938.

28. DEN KAPER

Kernemelkstraat, nu A.C. Vander Cruyssenstraat, naast de Poekebeek.

- 1856 Leonard Roets-Virginie Van Haelemeersch.
1870 Kamiel De Dapper.
1880 tot 1889. Marie-Therese De Dapper.
1918 Het gebouw was erg beschadigd bij de vernieling van de
Poekebeekbrug door de Duitsers.
1922 Optrekken van een nieuw gebouw met verdieping. Op een plint voor
de voordeur was het uithangbord "IN DEN KAPER" geschilderd.
1933 Bij het overlijden van Marie-Therese De Dapper wordt de woning
verkocht aan Emiel De Wulf-Haenebalcke. Het wordt een
privéwoning.
1984 Het gebouw is gesloopt. Er wordt een nieuwe woning opgetrokken
waarin een kledingzaak is gevestigd.
De herberg en de bewoners hebben een belangrijke rol gespeeld in de
werken van Cyriel Buysse die de herberg de naam gaf van "In de ope
van vrede". De bewoners en bezoekers komen voor in "De
steunpilaren der ope van vrede", "Klein congres", "Sususususut",
"Repetitieavond". Buysse beschreef de knecht van de smid die in de
smidse aan het werk was en naar Marietje keek.

(wordt vervolgd)

Antoine JANSSENS, Nevele

Noten.

- (1) A.JANSSENS, *Herbergierstellingen in Nevele, in Mensen van Toen*, jg. II (1992), afl. 2.
- (2) Deze wet verbood de verkoop van sterke dranken in openbare gelegenheden en stond de aankoop voor huishoudelijk gebruik slechts toe in hoeveelheden van twee liter. (Prof. Th. LUYKX, *Politieke geschiedenis van België 1, van 1789 tot 1944*, Elsevier, Amsterdam-Brussel, 1977, blz. 294).
- (3) A.JANSSENS, *Mensen uit ons heem (IV): Felix Berijngier, in Het Land van Nevele*, jg. XXI, afl. 2, blz. 99-111
- (4) A.JANSSENS, A.C. *Van der Cruyssens herinneringen aan H.Conscience*, in *Land van Nevele*, jg. XV, afl. 1, blz. 3-10.

Voor het samenstellen van deze bijdrage zijn volgende uitgaven en publicaties geraadpleegd:

1. R.A.G., nr. 74, Landboek van Nevele 1639-1640,
2. Documentatie Rietgaverstede, Landboek van Nevele 1682.
3. Documentatie Rietgaverstede, Ontfanckbouck Stederechten 1781.
4. R.A.G., Lijst van de herbergen van het land van Nevele 1774, opgesteld op bevel van Jozef II.
5. R.A.G., Fonds Oudburg nr. 146, Lijst van alle herbergen bevonden binnen de stede ende prochie van Nevele 1793.
6. Gegevens verstrekt door de heer Cyriel Goemé, Drongen, brieven 1963.
7. R.A.G. Fonds Raad van Vlaanderen, nr. 328 fo. 960.
8. R.A.G., Fonds Notariaat, nr. 298 fo. 322.
9. Documentatie Rietgaverstede, Notariaat, verkoop, enz. 1738, 1775 en 1801.
10. Documentatie Rietgaverstede, Ontvangboek van Emanuel Comparé 1799-1810.
11. Documentatie Rietgaverstede, Politierglement van Nevele 1897, art. Herbergen, Uitgave Drukkerij K.Dossche-Duchateau, Nevele.
12. C.GOEME, *Staten van Goed van de baronie Nevele, 3 delen 1525-1795*, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, Brugge, 1981.
13. F. DE POTTER-J. BROECKAERT, *Geschiedenis van Nevele 1864*, C.Cannoodt, Gent.
14. G.A.N., Bevolkingsregisters Nevele 1808, 1833, 1846, 1856, 1866 en 1880.
15. Documentatie Rietgaverstede, Kiezerslijsten en tellingen vanaf 1900 tot 1940.
16. Documentatie Rietgaverstede, Herbergfiches voor Nevele, 1947.
17. K.LANCLUS, *Bouwen door de eeuwen heen, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Gent, Kanton Nevele*, Ministerie Van de Vlaamse Gemeenschap, Brepols Turnhout, 1989.
18. N.KERCKHAERT, *Oude Oostvlaamse huisnamen, deel 1, 2, 3 en 4*, Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen, Bijdragen Nieuwe reeks nr. 4 (1977), nr. 16 (1981), nr. 21 (1983) en nr. 32 (1990).

VERSLAGEN

Zondag 2 februari 1992 lezing met dia's door Prof. Dr. J. BOURGEOIS over "De opgravingen te Vosselare en de metaaltijden in het Land van Nevele". Aansluitend tweeëntwintigste statutaire vergadering. Vijfenzestig aanwezigen.

In november 1990 legden enkele archeologen onder leiding van de Gentse hoogleraar professor Jean Bourgeois de overblijfselen bloot van enkele prehistorische begraafplaatsen op de kouter tussen Landegem en Vosselare. Op de luchtfoto's van het gebied, gemaakt door piloot Jacques Semey in de jaren tachtig, waren op een perceel landbouwgrond, schuin over de dreef van het "Zevenbunder" duidelijk enkele cirkels herkenbaar.

Uit de eerste vaststellingen van het onderzoek bleek dat men hier te doen had met een begraafplaats uit de bronstijd. In de graven werden geen grafgriften gevonden. Over het belang van deze opgravingen zal in het vierde nummer van deze jaargang van "Het Land van Nevele" een artikel verschijnen.

Na de lezing van professor Bourgeois volgde de tweeëntwintigste statutaire vergadering. Voorzitter Jan Luysaert gaf een overzicht van de activiteiten van het werkjaar 1991 (zie hierna) en beklemtoonde dat de heemkundige kring ook in het komende werkjaar kiest om de kwaliteit van het tijdschrift nog te verbeteren. Zo zal in het laatste nummer van 1992 overgeschakeld worden op beter papier om ook kleurenfoto's te kunnen afdrukken.

De jongste telg in de heemkundige kring, het familiekundig tijdschrift "Mensen van Toen", blijkt na het eerste jaar een succes te zijn. Wegens het onverwacht hoog aantal abonnees op "Mensen van Toen" zal in 1992 het aantal bladzijden met een vierde worden verhoogd. Onze leden krijgen dus meer tekst voor hetzelfde geld, want uit het verslag van de penningmeester André Bollaert blijkt dat de financiële toestand van onze vereniging gezond is. Onze meer dan 650 abonnees op "Het Land van Nevele" en "Mensen van Toen" kunnen er maar wel bij varen.

Volgens de statuten waren een derde van de bestuursleden ontslagnemend en herverkiesbaar. De heren Lieven De Ruyck, Dirk Heynssens, Guido Schaeck, Arnold Strobbe en Eddy Verstraete werden bij handgeklap voor een periode van drie jaar in hun functie bevestigd.

Ook op deze statutaire vergadering werd de "Nevelse Huwier" uitgereikt aan enkele verdienstelijke heemkundigen. Door het toekennen van dit orde-teken drukt het bestuur van de heemkundige kring zijn waardering uit voor de bijdrage die volgende personen hebben geleverd tot de heemkunde:

Katrien De Grootte (Landegem), Roger Van der Eecken (Meigem), Germain

Van Beversluys (Deinze), Arnold Strobbe (Lotenhulle) en Dirk Heynssens (Landegem).

Roger Van der Eecken

Hij woont in Meigem en was van 1940 tot 1976 gemeentesecretaris van Grammene en Meigem. Sedert 1960 is hij bestuurslid en sedert 1977 voorzitter van het comité "H.Bloedprocessie Meigem". Hij gaf o.m. als bestuurslid van de VVV-Leiestreek te Deinze een foldertje uit over de H.Bloedprocessie te Meigem. Deze processie, die elke eerste zondag van juli uitgaat, was begonnen met 100 deelnemers. Nu is ze uitgegroeid tot een processie met 500 figuranten die jaarlijks door 10.000 personen wordt bezocht. Omwille van zijn inspanningen tot het instandhouden van de H.Bloedprocessie te Meigem werd Roger Van der Eecken opgenomen in de Orde van de Nevelse Huwier.

Germain Van Beversluys.

Hij is sinds 1978 belast met de leiding van de dienst cultuur, onderwijs en toerisme van de stad Deinze en sedert 1975 secretaris van de VVV-Leiestreek. Hij toont een levendige belangstelling voor het bouwkundig erfgoed en de geschiedenis van onze streek. Omwille van de grote zorg die hij besteedt aan de gemeenten Meigem, Vinkt, Zeveren en de beide Leernes, werd hij opgenomen in de Orde van de Nevelse Huwier.

Katrien De Grootte.

De echtgenote van onze secretaris en bibliothecaris Lieven De Ruyck is reeds enkele jaren de stille werkster achter de schermen van de heemkundige kring. Zij zorgt ervoor dat de inventaris van onze bibliotheek wordt bijgehouden en dat alle boeken netjes in de rekken worden geschikt. Bovendien heeft zij een bijzonder scherp oog voor drukfouten. Vandaar dat al onze publicaties onder haar ogen gaan vooraleer ze worden gedrukt. Vooral dank zij Katrien waren we in staat het familiekundig tijdschrift "Mensen van Toen" technisch te realiseren. Om haar uit de anonimiteit te halen werd Katrien opgenomen in de Orde van de Nevelse Huwier.

Dirk Heynssens.

Hij is een rasechte Landegemnaar en sinds 1981 bestuurslid van de heemkundige kring "Het Land van Nevele". In de voorbije jaren zorgde Dirk voor de stipte verzending van ons tijdschrift. Hij organiseerde in 1984 in Landegem een fototentoonstelling over het oude Landegem, die een duizendtal bezoekers trok. Voor zijn tienjarige inzet als bestuurslid werd hij opgenomen in de Orde van de Nevelse Huwier.

Arnold Strobbe.

Hij is sedert 1987 ondervoorzitter van de heemkundige kring en sinds 1980 voorzitter van het Davidsfonds Lotenhulle-Poeke, waarmee de heemkundige kring af en toe activiteiten organiseert. Arnold Strobbe richtte niet alleen in Deinze een afdeling van de VELT (Vereniging voor Ecologische Land- en Tuinbouw) op, maar als heemkundige is hij een echte "veld"werker. Zijn heemkundige informatie gaat hij in de eerste plaats zoeken bij het volk. Hij beluistert hun verhalen, noteert hun inlichtingen, kortom hij hanteert voortreffelijk de mondelinge geschiedenis. Hij publiceerde in ons tijdschrift een zestal uitgebreide artikelen, is de auteur van twee fotoboeken over Lotenhulle ("Lotenhulle tussen gisteren en vandaag" en "Lotenhulle een verhaal van mensen") en van enkele heemkundige werkjes: De St.-Sebastiaansgilde in Poeke en Lotenhulle (1990), Dorp in de Spiegel (1987) en De Flandriens van Lotenhulle (1985). Om zijn heemkundige verdienste werd Arnold opgenomen in de Orde van de Nevelse Huwier.

J.L.

ACTIVITEITENVERSLAG 1991 "HET LAND VAN NEVELE"

- 03.02.91 Lezing door E.Thoen: "Geschiedenis van het landschap in Nevele en omgeving tijdens de middeleeuwen".
- 03.02.91 21e statutaire vergadering.
- 16.03.91 Organisatie raadsvergadering.
- 24.03.91 Lezing door W.Stevens: "Moord en doodslag.De Raad weet raad".
- 28.06.91 Uitreiking van de J.Nieuwlandprijs te Hansbeke.
- 28.06.91 Uitreiking van de prijs voor geschiedenis "Het Land van Nevele" in alle scholen van het werkgebied.
- 13/14.7.91 Uitreiking van zelf ontworpen bedevaartvaantjes van de H.Donatus te Poesele.
- 15.09.91 Open-Monumentendag. Bezoek aan de St.-Laurentiuskerk van Poesele.
- 15.09.91 Heemkundige wandeling door de straten van Poesele o.l.v. A.Bollaert.
- 13.10.91 Tentoonstelling "Gemeentelijke Vrijwillige brandweer Nevele".
- 13.10.91 Bezoek museum Rietgaverstede te Nevele